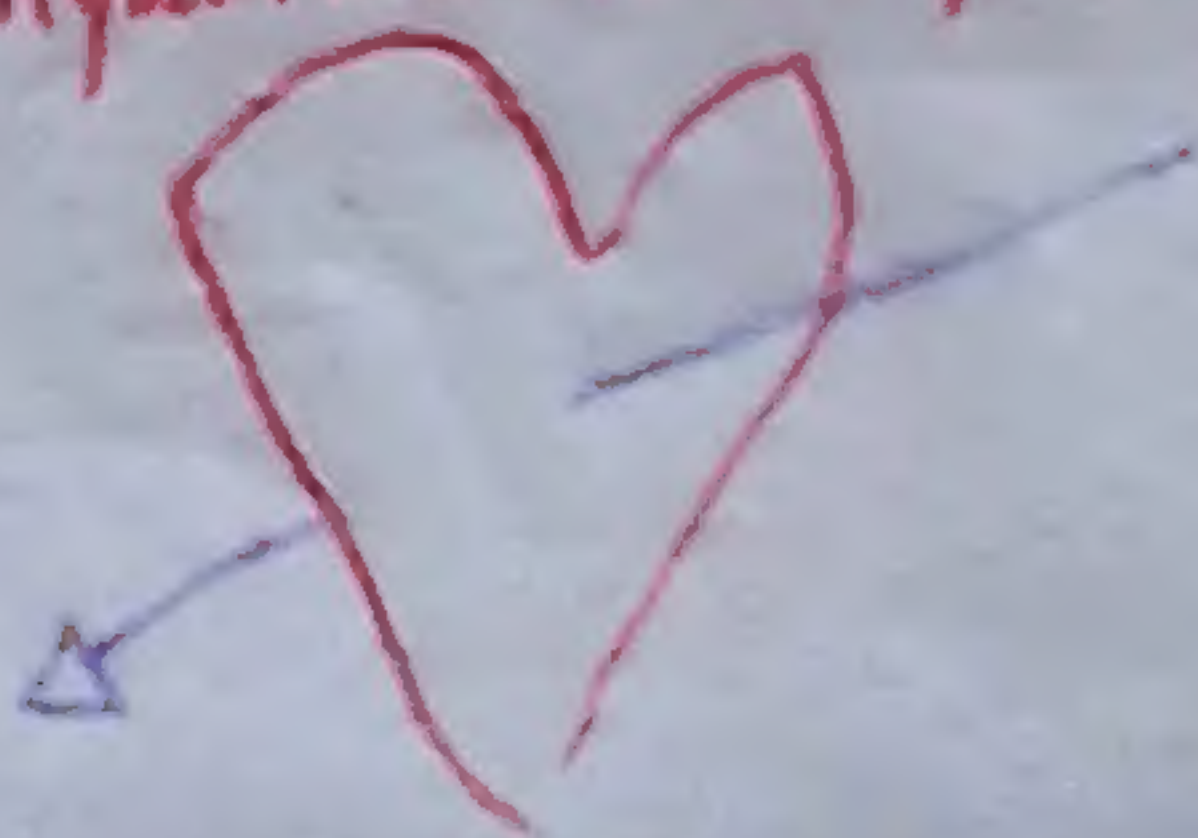

የግልጽ ጥራት ምሳሌ የጥራት ምሳሌ

Proudly Brought to you
34
www.binyamhik.wordpress.com

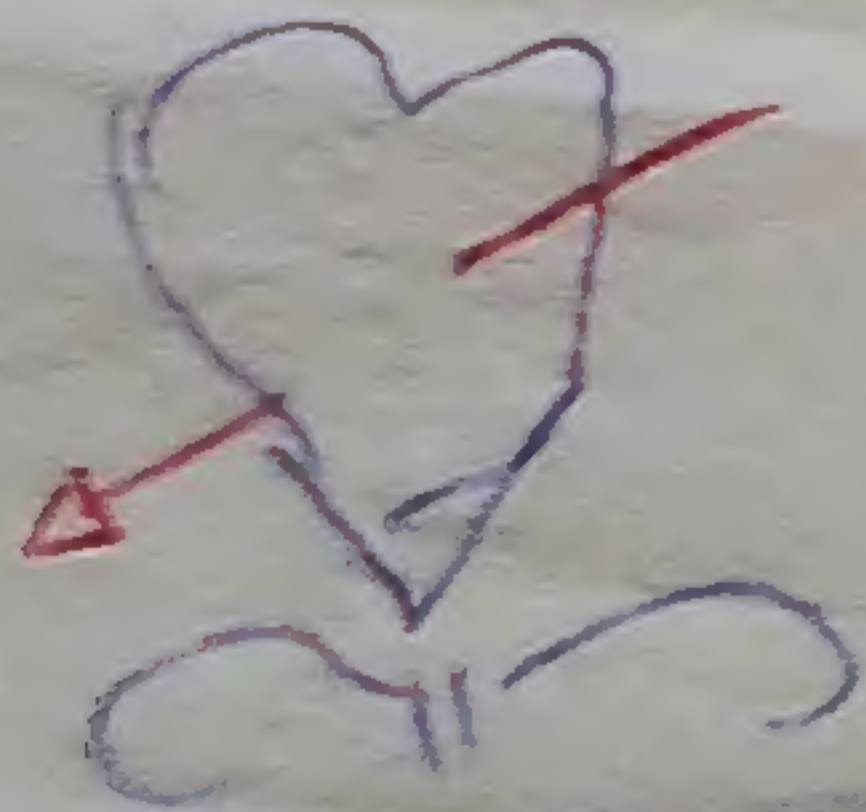
ለአዲሱ ምሳሌ
የሰው ሕይወት ምሳሌ የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

መሠረታዊ የኢትዮጵያ ጂኦግራፊ

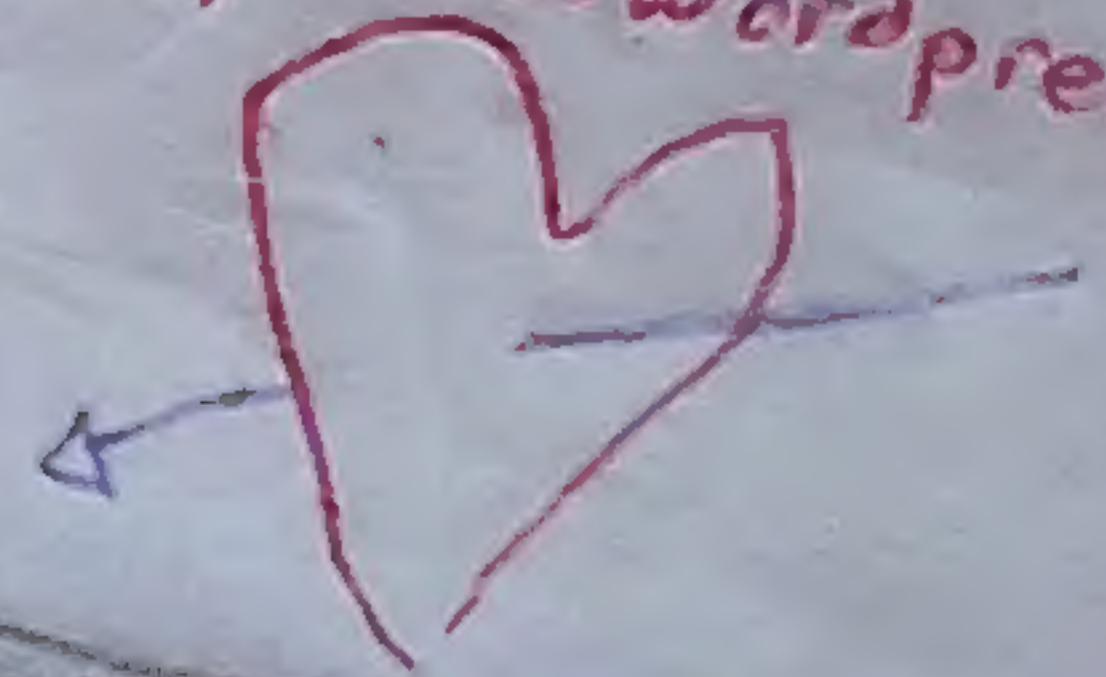
Proudly brought to you by

www.binyamkik.wordpress.com

WWW.BINYAMHIK.WORDPRESS.COM

Proudly Brought to you
By
www.binyamkik.wordpress.com

ለኢትዮጵያ መሠረታዊ
የሰው ጭንቀት ሥልጠና የተዘጋጀ

ታህሣሥ 1978
አዲስ አበባ

መ ገ ሲ ያ.....	1
1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህር ያት.....	3
1.1 ሂሳብ ሥራ ያዊ አቀማመጥ መጠንና ወሰን.....	3
1.2 ሂሳብ ሥራ ያዊ አፈጣጠርና የማስደገፍ ሀብት...	5
1.2.1 ሂሳብ ሥራ ያዊ ታሪካዊ ሂደቶች.....	5
1.2.2 የማስደገፍ ሀብት ከዎቸትና ሥርዓት..	9
1.3 የኢትዮጵያ መልካም ምድር.....	10
1.3.1 መልካም ምድር ወደ ከፍተኛ.....	10
1.3.1.1 የሰዎች ሽልጭ.....	11
1.3.1.2 የምዕራባዊ ከፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች.....	13
1.3.1.3 የደቡባዊ ምሥራቅ ከፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች.....	16
1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሳሽ ሥርዓቶች...	17
1.3.2.1 ወንዞች.....	17
1.3.2.2 የፍሳሽ ሥርዓቶችና የውሀ ሀብት	17
2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት.....	23
2.1 የአየር መቀት ሁኔታ.....	24
2.2 የዝናብ ሁኔታ.....	25
2.2.1 ወቅታዊ የዝናብ ሥርዓት.....	25
2.2.2 የኢትዮጵያ ዝናብ የሥፍራ ሥርዓት...	27

Proudly Brought to You
34
www.binyamink.wordpress.com

	<u>ገ ጸ</u>
2.3 የዘናባ ለባተማጥነትና ደርቅ.....	27
2.4 የተፈጥሮ እጽዋት.....	29
2.5 ለ ፈ ር.....	31
2.5.1 የአፈር ሥርዓት.....	31
2.5.2 የአፈር መሸርሸር.....	33
2.6 ለ ፈ ዊ ተ.....	34
2.7 የእጽዋት የአፈርና የአፈዊት እንክብካቤ...	35
3. የኢትዮጵያ ሕዝብ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ.....	36
3.1 የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥርዓትና ለባተሞች.....	36
3.2 የገጠር አሠራር.....	39
3.3 በ ተ ዋ ፑ.....	40
4. የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ.....	42
4.1 ገ ብ ር ና.....	42
4.1.1 ቀደም ለባዊት ገብርና.....	43
4.1.2 ድኅረ ለባዊት ገብርና.....	45
4.1.3 የኢትዮጵያ ገብርና ዓይነትና አደረጃጀት.....	47
4.2 ኢንፎርሜሽንና ማሻሻያ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ባህርያት.....	50
4.2.1 የዘመናዊ ኢንፎርሜሽን ሥርዓት.....	53
4.2.2 ተራገባሪነትና ማሻሻያ.....	54
References	57
ክባሪዎች /ክርታ 1-8 /.....	59-66

መ ገ ቢ ያ

በጥንታዊው ደረጃ በሀገር ልማት እንቅስቃሴ ውስጥ የሚገኙ ዘገፍ ስለሀገሪቱ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓትና መሠረታዊ ገንዘብ የገደቡ ያሳያቸዋል፡፡ የዚህ ጽሁፍ ይዘት መሠረታዊ ሀሳብም ይህ ነው፡፡

ለዩ ለዩ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓትና የት እንደተሠራው ማጠቃለያ፡ እንዲሁም ዓይነት ሥርዓት ከሌለው ጋር ያለውን ተዛምዶ መለየት፣ በመደር ላይ የምናያቸው ተለዋዋጭና ተንቀሳቃሽ ነገሮችና ከባድነት የሚገዛቸውን ኃይልና ሥርዓታቸውን መገንዘብ፣ ወደፊት ምን ዓይነት ሥርዓት ሊከሰት እንደሚችል መገመትና በመጨረሻም ከሁሉም በላይ ደገፍ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ሥርዓትን ለሀገርና ለሕዝብ ጥቅም በሚወጥ መንገድ መቀየርና መደራተት ናቸው፡፡

በዚህ ጽሁፍ የኢትዮጵያን ሕዝባዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓት ለመገንባት በመደርገግ ተገልጿል ውስጥ ለጋዜ የሚሠሩ መሠረታዊ የኢትዮጵያ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓት ለማቀረብ ተከታታይ፡፡

ከሕዝባዊ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓት ስርዓት ስርዓት የሰው ኃይል ዘገፍትና ሥልጠና ፕሮግራም መሠረታዊ ዓላማና ከሚኖረው የሥልጠና ጊዜ ለገፍ ሲታይ በጣም ዘርዘር ወደሆኑ ጊዜዎች ውስጥ መገንባት አለታቸው፡፡ የበለጠ ለማንበብና በዚህ ለማጥናት ለመገፈፈፍና ለመገኘት ገን እንደመገደርደሪያ ለገጠቀሙት እንዲሰሉ፡፡ ለዚህ ሲባል ይህን ጽሁፍ ለማጠናቀር የተጠቀሙትን በሌላ ሌላ ደረጃ የተዘጋጁ የኢትዮጵያ የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ስርዓትና የመርመር ሥራዎች ለባዛኛ ምን በጽሁፉ መጨረሻ ላይ ተዘርዝረዋል፡፡

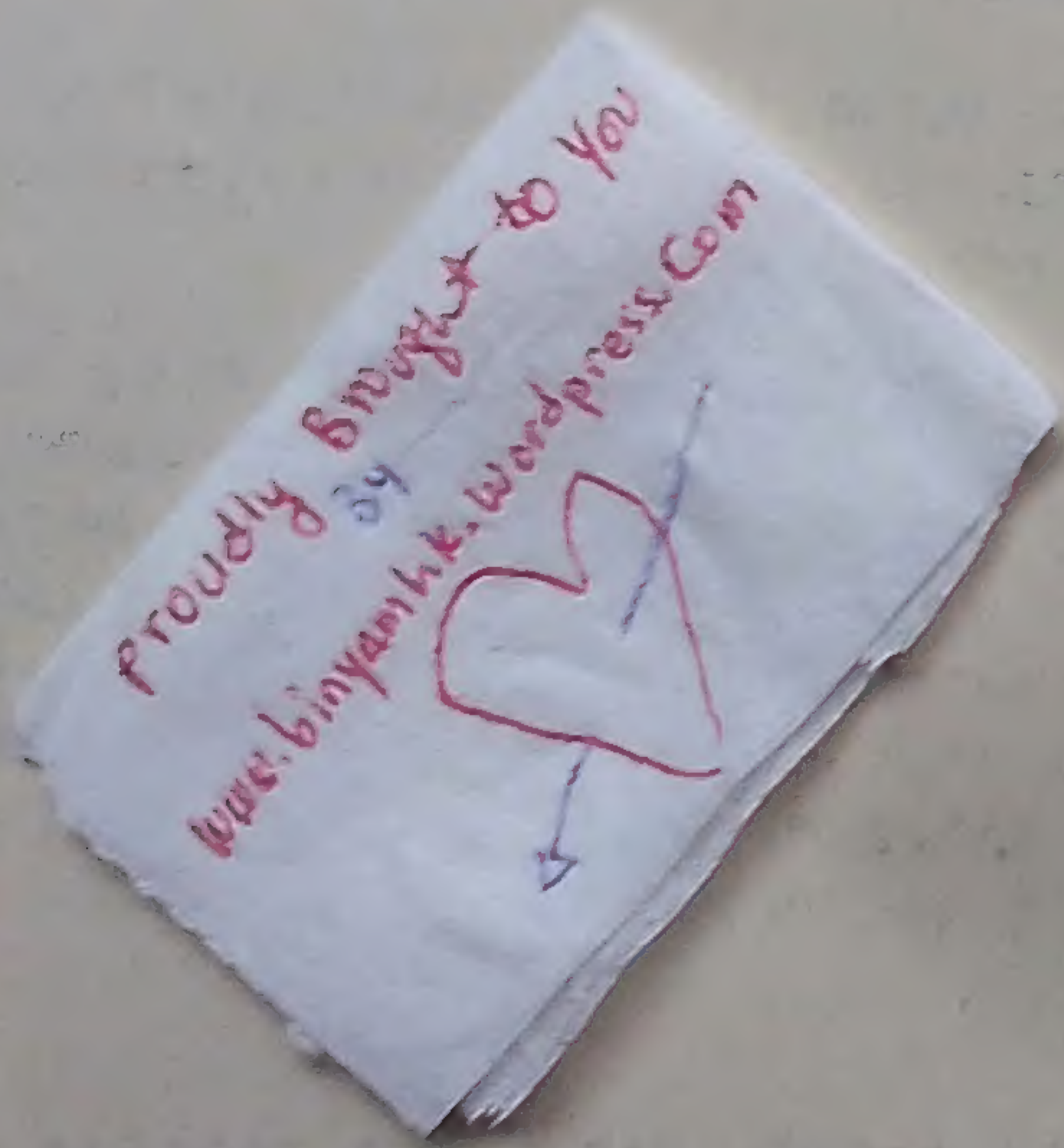
በዚህ ጽሁፍ

- የኢትዮጵያ የተፈጥሮና የባሕር ሕይወት የኢንፎርሜሽን ቴክኖሎጂ ሥርዓት ምን ይመስላል? የዚህ ሥርዓት መንገድና ምንድነው?

- የኢትዮጵያ ሌላ ሌላ ለካባቢያዊ የወደፊት የልማት ተስፋ ምን ሊሆን ይችላል?

- የምንገነባት ሕዝባዊት ዲሞክራሲያዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ለሕዝቧ ሁሉ በአኩላነት ሊጓረሰ የሚችል የልማት ሥርዓት እንዲኖራት የሚያስችሉ ሂሳብ ልማት ሁኔታዎች ምን ይመስላሉ?

- የተዘጋጁ የተፈጥሮና የባሕር ሊከናወኑ ሥርዓት ለመለወጥና ለመቀየስ በአብዮታዊነት ሂደት ውስጥ ምን ተከናውኗል? ወደ ፊት ምን ቢደረግ ይቻላል? ለሚሉ ለመሰባሰቡ ጥያቄዎች መልስ ለማሰባሰብ እንደገና ሲገኝ ኢትዮጵያን ባጠቃላይ ከጠረፍ ጠረፍ ባይነ ሀሊና ለመቃኘት የሚያስችል አጭቀት እንዲኖረን ማዘጋጀት ተደርጓል፡፡

1. የኢትዮጵያ ምድር ተፈጥሮአዊ ባህርይ

1.1 ሂሳብ ልማት አቀማመጥ መጠንና ወሰን

ከባለ ሀገራዊ ምድር ላይ ሀገራችን ሥፍራዎች ያለባት አቀማመጥ በተለያዩ መንገዶች ይገለጻል፡፡ ከነዚህ የሀገራችን ዘዴዎች ሁሉ የተለመደው የአስተርጓሚያዊ አቀማመጥ ይባላል፡፡ ከዚህ የአቀማመጥ መገለጫ ዘዴ የሳቲላይትና የሌንግቲዲስ መስመሮችን እንጠቀማለን፡፡ በዚህ አገልግሎት ኢትዮጵያ ከ3 ሰዓት ሳቲላይት አስከፊ 18 ሰዓት ሳቲላይት /ከጥያቄ አስከፊ ራስ ካሳር/ ና ከ33 ምሥራቅ ሌንግቲዲስ አስከፊ 48 ምሥራቅ ሌንግቲዲስ /ከአካባቢ አካባቢ አስከፊ የሚፈጸም ምሥራቃዊ የጠረጴጫ ጥናት/ ባለው ሥፍራ ተገኛለች፡፡

የአገሪቱ ሀገር ሂሳብ ልማት አቀማመጥ በሀገሪቱ የተፈጥሮና የባሕር ሊከናወኑ ሁኔታ ላይ ብዙ ተጽዕኖ ሊኖረው ይችላል፡፡ ለምሳሌ የአየር ንብረት ሁኔታ፣ የዓለም አቀፍ ገንጽነት ሁኔታ፣ የተራንስፖርት ሁኔታ ከብዙ ጥቂቶች ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ 1,233,600 ሰኩዌር ኪሎ ሜትር ስፋት ያላት ሀገር ስትሆን በአስተዳደራዊ ክፍፍል መጠናቸው በሚለያይ 14 ክፍለ ሀገራት፣ 102 አውራጃዎችና 580 ወረዳዎች ተከፋፈላለች፡፡

ኢትዮጵያ አራት ሀገሮችና የቀይ ባህርን ታገራብታለች፡፡ የዚህ ወሰን ጠቀላላ ዙሪያ ርዝመት ወደ 6,000 ኪሎ ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ /ካርታ 1/

የኢትዮጵያ-ሱዳን ወሰን	2,220 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ኳንያ ወሰን	760 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ሶማሊያ ወሰን	1,600 ኪ.ሜ.
የኢትዮጵያ-ሊቢያ ወሰን	420 ኪ.ሜ.
የቀይ ባህር ጠረፍ መስመር	1,000 ኪ.ሜ.
ጠቀላላ	6,000 ኪ.ሜ.

λ 4 ΗΥΘ:

ሀ/ የተፈጥሮ ድንበሮች /ወሰኖች/ ለምሳሌ ወንዞች፣ ተራሮች፣ ሰይጣኖች ወዘተ

ለ/ የጉዞ ያፕና በጢረሰቦች አሰፋፈር ይገባሉ /ወሰኖች/

ለ/ በካርታ ላይ የተወሰኑ ነጥቦችን በመውሰድና በመስመር በግያያዝ የተሠሩ ናቸው፡፡

በመሠረት የሀገሪቸ ድንበር በተፈጥሮ የተሰጠ ሳይሆን በታሪካዊ በጥቅምታቸውና ከጥላቂ ኃይሎች ጋር በሚያደርጉት ተገላ የሚፈጠር የየታሪካቸው ሂደት ጤነኛ ነው፡፡

ዛሬ በብዙ የአፍሪካ ሀገሮች የምናየው ቀጥተኛ ገዢዎች የፈጠሯቸውን ቋንቋዎችን፣ ጉሳዎችንና ብሔረሰቦችን ለንጥቀው የሚሄዱ ሰው ሠራጮችን ወሰኖችን ነው። ይህም ለብዙ ገራታዎች ሀገሮች የወሰነ ገጥተኛ መፈጠርና መናፋር ያከናወነ ሆኗል።

ኢትዮጵያ ከሰላላ ሆኖ የኖረችና በታሰተጓደረው የነበረች
ወራት ከ185ው ዎዕተ ዓመተ ጀምሮ በጋይሳ ለመውሰድ ብዙ መገን
ሥታት ዋክረው እንደነበር ከታሪክ እንረዳለን፡፡ ይህን ለመከላከል
ኢትዮጵያውያን ብዙ መሰዋዕተነት የተከፈለባቸው እያሉ ሞርነታቸውን
ተዋገተዋል፡፡

ሊት ዩኖ ያ በተለይ በአድዋ ጦርነት በዘመኑ ኃያል የሊኮፒያሊ
 በተሆነ በነበረባቸው በሊጣሊያ ላይ ደህንነት ተቀናጀቶ በኃላፍ
 በ1950ና በ2050 ዓ.ም. ዓ.ም. ዓ.ም. ዓ.ም. ላይ በገረቤቶቹ ጋር
 በርካታ የደገበር ሰዎች ተቆጥረዋል ለደርጋ ነበር፡፡ በጊዜው የሊት ዩኖ
 አባላት ሀገሮች ከቆጥረው ገዢዎች ጋር ነበር፡፡ የግንባታና መጥቀስ

E J A ::

1/ 1819 ምኒሰክ ነራዚኒ ሰሙዐ ነተ
በኢተ ጸጃ ያና በቀደም የኢጣሊያ ሰማሊ ሰገድ

2/ 1897 የመከፈን ርዕሰ ስምምነት
በኢትዮጵያ ያለውን በቀደም የገሪህነት ስርዓት ላይ

3/ 1897 የፈረንሳይኛ ኢትዮጵያ ስምምነት
በጀት-ቴክኒክ ኢትዮጵያ ወጣን

4/ በ1896 ና በ1902 ዓ.ም. መካከል ከእንግሊዝ መንግሥት በኢትዮጵያና በሱዳን ውስጥ ላይ ስም ምናቸው ተደርገው ነበር፡፡

የኢትዮጵያ ደንበርቸ የረጅም ጊዜ ታሪክ ሂደት ውጤቶች ናቸው፡፡ ከገጠናታችን ጋር፣ በተለይም ከሰላላይ ተስፋፊዎቹ ጋር በደንበርና በገዛቸው ጥያቄ ላይ ያላቸው ስህተት ይኸው ነው፡፡

1.2 የአሰራር ዘዴ ለፈጠራና የዓዛዊ ህብት

1.2.1 የሰላም ማስገባት ዘመናዊ ሂደት

የሰገድ ሀገር መላከዐ ምድራዊ ሁኔታና ባህርይ እንደሌሎች ነገሮችና ከሰተተ ሁሉ የሚያደርጉ እንቅስቃሴ ውጤት ነው፡፡ የመረተገ መላከዐ ምድርና ከርሰ ምድር ባህር ያተ በዘመናት ውስጥ የሚለዋወጡ በተቃራኒ አቅጣጫ የሚሠሩ ሁለት ኃይሎች አሉ፡፡ እነ ሎም ተከተሊክ ኃይሎች / የምድር ውስጥ ኃይሎች ለምሳሌ አባተ ገጥራ፣ የመረተ መነቃነቃ / ና ገራዲየሺናሰ ኃይሎች / ከምድር ላይ ያሉ መረተ ሸርሻሪ ኃይሎች ለምሳሌ ወገዞች፣ ነፋስ፣ ባህር፣ በረዶ / ተባለው ይጠራሉ፡፡

በዚህ ኃይሉ መካከል ባለፈው ረቡዕ መሪዎች ሲሆኑ፡
 ዝቅያኝና ተራራዊ ሲሆኑ፡ በእርሳት ገዢና በመሪ መካከል
 ሳይሆን የመደር ገዢ ሲሆን፡ ሲተጠቁና ተራራዊ ሲሆኑ፡

የተለያዩ መልክዐ ምድር ይፈጠራሉ፡፡ ይህ የመልክዐ ምድር መለዋወጥ ለመገመት በሚያገጥሙ ረጅም ዘመን የሚሳካ እንዲሁ በአጭር ጊዜ ውስጥ የሚታይ አይደለም፡፡

የራሱን መልክዐ ምድራዊ ክርስ ምድራዊ ለጭ የምገለጥ ስጦት ጊዜ የኢኮኖሚክስ የጊዜ ሰለፍ ይባላል፡፡ የዚህ የጊዜ ሰለፍ አከፋፈል መሠረት አለቶችን የሚፈጥሩ ማዕደራት ከአገሪቱ መልክ ወደ ሌላ ለመለወጥ የሚችሉት ዘመን በዚያው ነው፡፡ ይህ ሂደት በቢሊዩንና በሚሊዩን የሚቆጠሩ ዓመቶችን የሚፈጅ ነው፡፡ በዚህ መሠረት የኢኮኖሚክስ ታሪክ በአፈት ዋና ዋና ዘመናትና አካባቢያዊ ክፍለ ዘመናት ተከፋፍሏል፡፡ በዚህ የኢኮኖሚክስ ታሪክ ውስጥ በየዘመናቱ በምድረ ኢትዮጵያ የነበሩት ክንውኖች እንደሚከተለው ሆኖ እናገኛለን፡፡

1/ የፕሪ ከምብሪያን /ቅድመከምብሪያ/ ዘመን፡-ይህ ዘመን ከ600 ሚሊዩን ዓመት በፊት ጀምሮ እስከ 4.5 ቢሊዩን ዓመት በፊት ያለውን ያመለክታል፡፡ ከዘመኑ ርቀት የተነሳ በዚህ ዘመን በላዕላውያን የኢኮኖሚክስ ክንውን ያለን ዕውቀት በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በዚህ ዘመን የኢትዮጵያ ምድር ወጣ ገባ የሚጠቀሙ ተራራማ እንደነበረ ይታወቃል፡፡ የዚህ ዘመን አለቶች የመጀመሪያያዎቹ ቀዳሞት አለቶች ናቸው፡፡ አለቶቹ መሠረት አለቶች /ቢዛሚንት ኮምፕሌክስ ወይም ከሪቦታላይን አለቶች/ አየተከሉ ይጠራሉ፡፡

እነዚህ አለቶች ከዚያ ዘመን በኋላ በሌሎች አለቶች ከምብሪያ የተሸፈኑ ቢሆኑም አለፍ አለፍ ከፍተኛ የወንዝ መሽርሽር በደረሰባቸው ቦታዎችና በሌላ አለት ሳይሸፈኑ በቀሩ ጥቂት አካባቢዎች ተገልጦ ይታያል፡፡ ለምሳሌ፡ በጌንደር፣ በምዕራብ ኢትዮጵያ በአባይና በገባርቹ ጉዳጥ ውስጥ፣ በደቡብ ኢትዮጵያ አለፍ አለፍ በገጠማዊና በሲኦዎቿ በምሥራቅ ኢትዮጵያ በጠረርጓ ክፍለ ሀገር በዋሲ ሸበሌ ወንዝ ወንዝ ወንዝ ጉዳጥ አካባቢ ይታያል፡፡

የኢትዮጵያ የብረት ብረት ማዕደን ሀብት ባጠቃላይ ከነዚህ የቀድሞ ከምብሪያ አለቶች ጋር የተያያዘ ነው፡፡

2/ የፖሊዮዘክ ዘመን /ከ225-600 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

ይህ ከፕሪ ከምብሪያ ዘመን ቀጥሎ ያለው ተከታይ ዘመን ነው፡፡ ይህ ዘመን ተራራማና ጉርበጥባጣ የነበረው የፕሪከምብሪያን ገጽ ምድር በማያቋርጥ መሸርሸር ወደ ሜዳ ማነት የተለወጠበት ዘመን ነበር፡፡ በዚህ ዘመን በኢትዮጵያ የአዲስ አለት መፈጠር እንዳልነበረ ይታወቃል፡፡

3/ የሚዮዘክ ዘመን /ከ70-225 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን በፖሊዮዘክ ዘመን ሜዳ ሆኖ የነበረው የአፍሪካ ቀንድ ጠቀላላ መስመሮችና ማመጥ ደርሶበት ነበር፡፡ በዚህ የመስመሮችና የማመጥ ሂደት ውስጥ በምድረ ኢትዮጵያ ሦስት ዓይነት አለቶች ተነባብረው ተፈጥረዋል፡፡ እነዚህም አለቶች ከታች ወደላይ የአዲገራት ሳንደብተን፣ አንጣሎ ሳይምስተንና የሳይኖው ሳንደብተን በመባል ይታወቃሉ፡፡

ሀ/ አዲገራት ሳንደብተን /አሸዋ-ድንጋይ/

በመጀመሪያው የሚዮዘክ ዘመን መላው የአፍሪካ ቀንድ ከሰሜን ምዕራብ ወደ ደቡብ ምሥራቅ ጋደል ባለ ሁኔታ እየሰመጠ ሲሄድ ከደቡብ ምሥራቅ ያለው ባህር ወደ መሀል እያጥለቀለቀ ይገባል ነበረ፡፡ የዚህ ወደ ውስጥ እየገባገበ የሚሄድ ባህር በጠርዙ ላይ ያከማቸው ደለለ ዛሬ የአዲገራት አሸዋ ድንጋይ እያልን የምንጠራውን አለት ፈጠረ፡፡ የዚህ አለት ከምብሪያ ባህሩ እስከ አጥለቀለቀበት የምዕራቅ ኢትዮጵያ ቀለቀለታማ አካባቢዎችና እስከ አስመራ አካባቢ ድረስ ይገኛል፡፡ የዚህ አለት ከምብሪያ የተለያየ ክፍታ ሲኖረው አለፍ አለፍ እስከ 1,500 ሜትር ይደርሳል፡፡

ለ/ አንጣሎ ሳይምስተን /ኖራ ድንጋይ/

ይህ ቀጥሎ የተፈጠረው አለት ሲሆን የተፈጠረውም ባህሩ አጥላቀላቀ በቀየበት ሥፍራ ሁሉ በነበረው ዝቅጠት ከምቸት ነው፡፡

ጠ/ የሳይናው ሳንድስተን /አሸዋ ድንጋይ/

ይህ አለት የጭዘይከ ዘመን የመፈረሻው የአለት ከምቸት ነው፡፡ በባህር ተጥላቀላቀ የነበረው የአፍሪካ ቀንድ የዛሬ 180 ሚሊዩን ዓመት በፊት አካባቢ ሰዎች ከነበረበት ከፍታ ወደ ላይ ሲያምጥ ባህሩ ወደቀደዋል በታው ማፈገፈገ ነበረበት፡፡ በዚህ የሚያፈገፍገ ባህር ጠርዝ ሁሉ በነበረው ደለሰ የሳይናው ሳንድስተን እየተሻለ የሚጠራው አለት ተፈጠረ፡፡

4/ የጭዘይከ ዘመን /ከ70 ሚሊዩን ዓመት በፊት እስካሁን/

ይህ የጭዘይከ ዘመን ወደ ሁለት ከፍለ ዘመናት ይከፈላል፡፡

ሀ/ የቲርቫሪ ከፍለ ዘመን /ከ2-70 ሚሊዩን ዓመት በፊት/

በዚህ ዘመን ወደላይ እየተነሳ ይሄድ በነበረው የኢትዮጵያ ምድር ላይ በደረሰው መሰባሰርና መሰጠቅ ሳቢያ በጣም ከፍተኛ መጠን የነበረው ሳቢያ /ፈሳሽ አለት/ ከውስጥ እየወጣ ተከመረ፡፡ ይህ ከምድር እስከ 3,500 ሜትር ድረስ ከፍታ ስለነበረው ተራራዎችን ለመፍጠር ቻለ፡፡

በዚህ ዘመን በደረሰው የምድር መሰጠቅ ሳቢያ በመሀል ኢትዮጵያ ዛሬ የምናውቀው የኢትዮጵያ ስምጥ ሸለቆ ተፈጠረ፡፡

ለ/ የኪተር ነፍሰ ከፍለ ዘመን /ከ2 ሚሊዩን ዓመት በፊት እስካሁን/

በዚህ ከፍለ ዘመን የታየው ዋና ዋና ክስተቶች የአባተ ገዋራ ፍንጻታና የአፋር ተራሮች መፈጠር፣ የኦርተራ ጠረፍቶች የአፋር ሜዳና የዓህሳክ ደሴቶች ባህር ወለዱ

ከምቸት ወፈጠር፣ ከዚህ ዘመን በፊት ሠፊና ጥልቀት በታወቀው የነበሩ የስምጥ ሸለቆ ሀይቆች ውስጥ አንዳንዶች በሙቀት ሳቢያ መጠንና ጥልቀታቸው ሲቀንስ ሌሎች ደገዋጠርሱ ሲደርቁ የተፈጠሩ ሰይፍ ወለዱ ከምቸቶች ናቸው፡፡

1.2.2 የማዕድን ሀብት ከምቸትና ሥርዓት

ቀደም በለን አንዳንዳቸው በረታ በረታ ማዕድናት ባብዛኛው ከቀደም ከምብሪያን አለቶች /ቤዘመንት ከምጥላከስ/ ጋር ያሉ ናቸው፡፡ በረታ በረታ ያለሆኑ ማዕድናቶች በኢትዮጵያ ይገኛሉ፡፡

ኢትዮጵያ በዙሃን ዓይነት የማዕድን ሀብት አላት ተብሎ ቢታመን ገና በሠፊና ጥልቀት ጥናት መጠኑ አይነተኛ ሥርዓት መረጋገጥ አለበት፡፡ በታሪካችን የኢትዮጵያ የታከረው ሥልጣን ባብዛኛው ከአጽዋት ወጤቶች ጋር የተያያዘ ነበር፡፡ መሣሪያዎቻችን ባብዛኛው የዕጽዋት ወጤቶች ነበሩ፡፡ በዚህም የተነሳ የቀየ የማዕድን ሀብት ለማት በኢትዮጵያ አልነበረም፡፡ ቢኖርም በርቃ በርቀ ለነበሩት ለወርቅ፣ ፕላቲኒየም በረታ በመጠኑ፣ ጠቃሚ ሽክላ ድንጋይና የመሳሰሉትን በቻ የመለከት ነው፡፡ ይህም አንኳን ቢሆን የአንጥረጥነት ሥራ የተናቀ ሠራተኛው የተገፈ ስለነበሩ በጣም ጋላቸው ነበር፡፡ ዘመናዊ ሥልጣን ከከፍተኛ የማዕድን ሀብት አጠቃቀም ጋር አብር የሚሄድ ነው፡፡ አሁን ስላለን የማዕድን ሀብት ባለን ዕውቀት መሠረት ኢትዮጵያን ከጎንደር የአፍሪካ ሀገሮች ጋር ስናወዳደር በማዕድን ሀብቷም ነቶ በሉ ለመናገር ያስቸገራል፡፡

መጠናቸው ለነበሩ ቢሆንም በዙሃን ዓይነት ማዕድናት በኢትዮጵያ አሉ፡፡

በረታ በረታ ማዕድናት	
ማዕድን	የሚገኝበት አካባቢ
ፕላቲኒየም	ወለጋ
ወርቅ	ኦርተራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ቢሳዋ፣ ጉዳም፣ ከፍ
መዳብ	ኦርተራ፣ ጠረር፣ ተገራይ፣ ቢሳዋ

/ ቲን/ የቀር ቀር ማዕደን	ሰረር
/ ለደ/ ለርሳስ	ሰረር፣ ለርተራ
በረተ	ለርተራ፣ ተገራይ፣ ወለጋ፣ ከፋ፣ ሸዋ
ክልል	ወለጋ፣ ሰረር፣ ሲዳሞ
ከርጫዎ	ወለጋ፣ ሲዳሞ
ተገንብተን	ሲዳሞ ፣ ኢሰባቦር
ዴኒዎ	ሰረር፣ ሲዳሞ
ከባልተ	ሲዳሞ፣ ወለጋ፣ ሰረር

በረተ በረተ ያለሆኑ ማዕደናት

ማዕደን	የሚገኝበት አካባቢ
ጠጠና ፖታቦ	ተገራይ፣ ለርተራ፣ ባሌ
ከሰለ	ለርተራ፣ ሸዋ፣ ወለጋ፣ ወሎ፣ ጌንደር
ፕተርሊዎ/ ነጻድ/	ቀይ ባህር ጠረፍና ለጋዳን
ጂገሰዎ	ሸዋ፣ ለርተራ፣ ሰረር
ዴፕ	ለርተራ
አበቤበተስ	ሰረር፣ ለርተራ
ማይካ	ሰረር፣ ለርተራ

1.3 የኢትዮጵያ መልከዐ ምድር

1.3.1 መልከዐ ምድራዊ ክፍፍል

ቀደም በሰን ባሳገናቸው የጽሑፍ ሂደት ምክንያት ምድረ ኢትዮጵያ የተለያዩ ገጽታዊ ባሕር ያት ይታይበታል፡፡ ይህ የጽሑፍ ሂደት ኢትዮጵያን ወደ ተለያዩ መልከዐ ምድራዊ ክፍሎች ወይም ቀጠናዎች ከፍሏት እና ያለገ፡፡ ዋነኛው መልከዐ ምድራዊ ክፍፍል የቀሳና የደጋ ክፍፍል ቢሆንም እነዚህ ደጋዎች ወይም ቀሳዎች የተያያዙ ባይሆኑ በየቦታው ተቀራርሰው የሚገኙ ናቸው፡፡

የኢትዮጵያን ምድር ባጠቃላይ ወደ ሦስት ዋና ዋና መልከዐ ምድራዊ ክፍሎች ከፋፍሎ መመልከት ይቻላል፡፡ እነዚህም

1/ የሰዎች ሽለቀ

2/ የምዕራብ ደጋዎችና ቀሳዎች

3/ የደቡብ ምሥራቅ ደጋዎችና ቀሳዎች ናቸው፡፡ /ካርታ 2/

1.3.1.1 የሰዎች ሽለቀ

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቀ ከሰዎች ኢትዮጵያ አገሪቱ እስከ ሰረርጌ ደጋዎች ወሰን ድረስ በቀጥታ ወደ ደቡብ፣ ከዚያም ወደ ደቡብ ምዕራብ ዘወር ብሎ እስከ ከንያ ወሰን ይደርሳል፡፡ የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቀ ከሰር ያለ እስከ ዋዛምቢክ የሚዘለቀው ተለቀ ሰዎች ሽለቀ አካል ነው፡፡ በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ የዚህ ሽለቀ ርዝመት 1700 ኪ.ሜትር ያህል ይሆናል፡፡ የወደጌን ሰፋ ቦላማካይ 50 ኪሎ ሜትር ያህል ቢሆን ከሽለቀው ወለል እስከ አፋፍ ድረስ ያለው ርዝመት ከ200 እስከ 1500 ሜትር ባለው ውስጥ ይለያያል፡፡

የኢትዮጵያ ሰዎች ሽለቀ የተለያዩ የተፈጥሮ የሰጪዎች ሊባኖሚ ባሕር ያት የሚያዝነው እንዲኖር ወጥ ጠቀላላ ባሕርይ አይታይበትም፡፡ ይህን የሰዎች ሽለቀ የተፈጥሮ ባሕር ያትን መሠረት በማድረግ ወደ 4 መከፈል ይቻላል፡፡ እነዚህም ከፍሎች 1/ የቀይ ባሕር ሜዳ 2/ የአፋር አካባቢ 3/ የጠይቀች አካባቢ 4/ የጠጠ ባህር ቀረ ናቸው፡፡

ሀ/ የቀይ ባሕር ጠረፍ ሜዳ፡-

ይህ የሰዎች ሽለቀ ክፍል ከራስ ካሳር አገሪቱ የቀይ ባሕርን ጎርቻ ይዞ እስከ ደቡብ ወሰን ድረስ የሚዘለቀው ነው፡፡ አካባቢው በጣም ደረቅና ጡቅ የሚጠዘበት ስለሆነ ለርሻ ተስፋፋ ተሞልቶ ይገኛል፡፡ የዚህ አካባቢ ነዋሪ ሕዝብ /ከከቀጥ በስተቀር/ ባብዛኛው ዘላገ ነው፡፡ ከዘናቡ በጣም እነሰተኛነት የተነሳ ወንዞች ተገንጾቻቸው በባጋ ወራት የሚደርቁ ናቸው፡፡

በዚህ አካባቢ አሁን ባለገበት ሁኔታ የሚታየው የልማት ተስፋ ባብዛኛው ቀይ ባህር ሀብት ጋር የተያያዘ ነው። እንደ አሣ ሀብት ልማት፣ የጤህ ሀብት ልማትና የወዘናና አገልግሎት ኢንፍራስትራስትራክቸር ሊገነባቸው ይችላሉ።

ለ/ የአፋር ክልል፡-

ይህ አካባቢ አልፎ አልፎ ከሚያዩት ገዢዎች በስተቀር በጣም ዝቅተኛና ለጥያቄ ያለ መረት ነው። በዚህ የሰዎች ሽለቆ ክፍል ውስጥ ወደ 7000 ሰው የሚገኝ ከሁሉም ዓይነት ሰፋት ያለውና ከባህር ወለል በታች እስከ 120 ሜትር ጥልቀት ያለው የደንበል ከሰ ጉዳቢ ወይም የኮባር ሰዎች እየተከላ የሚጠራው ሥፍራ ይገኛል። ከሰዎች ሽለቆው ክፍሎች ተለቅቀው ይህ ክልል ነው።

አካባቢው በጣም ዋጋትና ደረቅ በመሆኑ ዘላቂና አገልግሎት የማይደርሰው ብዙ ሥፍራ አለው። በዚህ አካባቢ በገለጽ የሚታየው የልማት ተስፋ የጤህ ሀብት ልማትና የምድር አገልግሎት ኃይል /thermal energy / ማግኘት ይቻላል።

ለ/ የሀይቆች አካባቢ፡-

ከተለቀ የአዋጅ ደረጃው አገልግሎት እስከ ጣቢያ ሲገኝ ቀረ ደረሰ ያለውን ያመልክታል። የዚህ አካባቢ ዋነኛ መለኮች ያለተቀረጠ ሜዳዊ መረት የሚጠቀሙ በብዛት ሀይቆች የሚገኙበት መሆኑ ነው። የቀዳሽ ሰው ሠራተኛ ሰዎች ወይም ሰዎች ዋና ዋና ኃይቆች በዚህ አካባቢ ይገኛሉ።

ስም	ሰፋት	ከፍተኛ ጥልቀት
ቀዳ	250	9
ዝቅይ	434	4
ሰገገና	230	46
አቢያታ	205	19
ባላ	409	250
አቀላ	129	10
አባያ	1160	13
ጣቢያ	551	10

ከሌሎች የሰዎች ሽለቆ ክፍሎች ጋር ሲወዳደር በዚያ ያለ ዝናብ የሚያገኝና ሙቀትም በረዱ ያለ ነው። በዚህም የተነሳ የአህል እርሻና የዘላን ነጭ ተደባላቂው ይታወቃል።

በዚህ አካባቢ ከሀይቆች ጋር የተያያዘ የልማት አገልግሎት አሁን ካለበት ደረጃ በብዙ አጥፍ ለማሳደግ ይቻላል። እርሻ፣ ኢንፍራስትራስትራክቸር፣ የአሣ ሀብትና ተራዘም በከፍተኛ ደረጃ ሊገነባልና ብዙ ጥቅም ሊያስገኝ የሚችልበት አካባቢ ነው።

መ/ የጤህ ባሕር ቀረ፡-

በጣም ወጣ ገባና ብዙ የከፍታ ልዩነት ይታይበታል። አካባቢው ዋጋትና ደረቅ ነው። በሙቀትም የተነሳ የጤህ ባህር እየደረቀ በመሄድ ላይ አካባቢው በደንብ ያለተጠና ሰላ ለሆነ የወደፊት የልማት ተስፋውን ለመጠቀም አስቸጋሪ ነው። በዚህ አካባቢ የልማት ይዘቱን ለማወቅ የሚያስችል ጥናትና ምርመራ በጣም አስፈላጊ ነው።

1.3.1.2 የምዕራብ ክፍተኛና ዝቅተኛ መረቶች፡-

ይህ ክፍል ከሰዎች ወደ ደቡብ ከኤርትራ እስከ ገጠማ በምዕራብ ምሥራቅ ከኢትዮጵያ ሱዳን ወሰን እስከ ምዕራባዊው የሰዎች ሽለቆ አፋፍ ያለውን ሥፍራ ያመልክታል። የኢትዮጵያ ምድር 55% ያህል በላሚይዝ ይህ የወለከው ምድር ክፍል ከሁሉም ተለቅቀው ነው።

የዚህ አካባቢ አብዛኛው አካል ደጋው ክፍል ሲሆን ይህም የኤርትራና ተገራይ ደጋዎችን፣ የማዕከላዊ ሰዎች ወጣ ገብ ተራሮችን፣ የሽዋን ደጋ ሜዳዎችንና የደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያን ደጋ ሜዳዎችን ይጠቀሳል። የቀላው ክፍል ደገፍ የአገልግሎት ባርካ ቀላዎችን፣ የተከዘ ቀላዎችን፣ የአባይ ሂንደር ቀላዎችን፣ የባር ቀላዎችንና የጊጌ ቀላዎችን ይይዛል።

ሀ/ የምዕራብ ከፍተኛ መረቶች

ሀ.1 የኤርተራይ ከፍተኛ መረት፡-

ከተከዘ አካባቢ አንስቶ ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ ሱዳን ወሰን ይደርሳል፡፡ ሥፍራው የተከዘ የባሪያና የራሽያ ወንዞች ገባርቶ መነሻ ስለሆነ ለዘመናት ሲታረሹና ሲታጠቡ የኖረ ስለሆነ አፈሩ መሆን ነው፡፡ እጽዋትም በጣም አነስተኛ ናቸው፡፡ በአካባቢው የአፈር አንቀጠባቢ ተጠናክሮ ካልተካሄደ ለርሻ ልማት ያለው ተስፋ የታመነ ነው፡፡

ሀ.2 የግዕዝ ሰሜን ወጣ ገብ ከፍተኛ መረት፡-

የጉጃም፣ የሮሎንና የጉንደርን የተራራ ሰንበላቶች ያጠቃልላል፡፡ የሰሜን ተራሮች፣ የሳሌባ ተራሮችና የጤቁ ተራሮች እዚህ ከሌላ ውስጥ ይገኛሉ፡፡ ወጣ ገብና ገደላገደላማ ተራሮች ይበዛቸዋል፡፡

ሀ.3 የሸዋ ከፍተኛ መረት፡-

የሸዋን ከፍለ ሀገር ደጋ መረቶች ያጠቃልላል፡፡ ከዚህ ደጋ አካባቢ የሚነሱ የአባይ ገባር ወንዞች አለፍ አለፍ ባለው ከገመሱት ገደብና ከጥቂት ተራሮች በስተቀር በአብዛኛው ዔፃ ነው፡፡

ሀ.4 የደቡብ ምዕራብ ደጋ ዔፃዎች፡-

የሮሊን የኢሉባርና የጋሙጉን የተወሰኑ ክፍሎች ያጠቃልላል ወጣ ገባ የሚጠቃ ደጋ ነው፡፡ ጳጳሳ፣ ገደብ፣ ፋሎ፣ ጌ እንዲሁም የባር የአከቦና የጌ ወንዞች መነሻ ይህ አካባቢ ነው፡፡ ይህ አካባቢ ከሌሎች ሥፍራዎች ሁሉ ከፍተኛውን ዝናብ የሚያገኝ የኢትዮጵያ ክፍል ነው፡፡ ብዙ በጤረ ሰባቸው ቋንቋዎች የሚገኙበት ሲሆን በቦና ምርትም የታወቀ ነው፡፡

ለ/ የምዕራብ ዝቅተኛ መረቶች፡-

ለ.1 የአንባባ ባርካ ቀላ፡-

የአንባባ-ባርካን ወንዝ አካባቢ ያጠቃልላል፡፡ በጣም አነስተኛ ዝናብ ስለሚያገኝና አፈሩም ለረጅም ጊዜ የተሸረሸረ በመሆኑ የአዘርዕት እርሻ በጣም የተወሰነ ነው፡፡ በመሆኑም በአብዛኛው የዘላኛ መኖሪያ ነው፡፡

ለ.2 የተከዘ ዝቅተኛ መረት፡-

የተከዘን ወንዝ ጉንና ጉን ይዞ ያለው ቀላ ነው፡፡ ለእርሻ አስተማማኝ ያልሆነ አነስተኛ ዝናብ ይጥልበታል፡፡ የቦቲት ሀመራ ሰፊ እርሻ ውጤትና ከዚህ የሚገኘው ልምድ ለአካባቢው ልማት ከፍተኛ አስተዋፅኦ እንደሚኖረው ይታያል፡፡

ለ.3 የአባይ ደንደር ዝቅተኛ መረት፡-

ከመተማ አካባቢ ተነስቶ ወደ ደቡብ አባይ ደቡብ ጉን ያለውን ሥፍራ ያጠቃልላል፡፡ አካባቢው ብዙ ወንዞች አቋጠውት ስለሚያልፉ በመሰኛ ሌላ የሚቸል እርሻ ሊባፋበት የሚችል ነው፡፡

ለ.4 የባር ዝቅተኛ መረት፡-

ከምዕራብ ቀላዎች ሁሉ ተለቁ ሲሆን በጣም ለጥ ያለ ዔፃ ነው፡፡ ከወለጋና ከኢሉባር ደጋ አካባቢዎች የሚነሱ ብዙ ወንዞች በመሆኑ ስለሚያልፉ በመሰኛ ሌላ የሚቸል አካባቢ ነው፡፡ ባሁኑ ወቅት አካባቢው ከከፍተኞቹ የሠፈራ ፕሮጀክቶች አካባቢ አንፋ ነው፡፡

ለ.5 የጌ ዝቅተኛ መረት፡-

አንፃገዱ ጂጎራፈርቶ ወደ ሰሜን ሸለቆው ክፍለ ይፈርቱ ታል፡፡ በጣም ከፍተኛ ጭነትና ከ600-1000 ሚ.ሜትር ለደርሰ የሚቸል ዝናብ በዓመት ይገኛል፡፡ ይህ አካባቢ በደንብ ያልተጠናቀ ምርምር የሚያሻው ነው፡፡

1.3.1.3 የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛ ዝቅተኛ መረቶች፡-

ከሰዎች ሽለቀው በስተምሥራቅ የሚገኘው ሁለተኛው ተለቅ መለኮ
ከዐ ምድራዊ ክፍለ ሰሠን የቀላው ክፍለ በርከት በሉ ይታይበታል፡፡
ደጋው ክፍለ የአርቢ-ባሉ-ቢዳዎን ደጋና የጠረርጓ ደጋ ሲይዝ
ቀላው ክፍለ ደገዎ የዋሲ ሽበሉን ዓዳና የገናሉን ዓዳ ይይዛል፡፡
ሀ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ከፍተኛ መረቶች፡-

ሀ.1 የአርቢ-ባሉ-ቢዳዎ ከፍተኛ መረቶች፡-

የደጋው ደብዳቤ ምዕራባዊ ክፍለ ሰሠን እንደ ጥላሉና ባተ
ተራራዎች ዓይነት ተራራዊ ከፍተኛ ቦታዎች ያሉበት ነው፡፡ ዝናባዊ
እካባቢ ስለሆነ የገናሉና የዓዋ ወንዝ ገባርቶ ከዚህ እካባቢ ይነ
ባሉ፡፡

ሀ.2 የጠረርጓ ከፍተኛ መረቶች፡-

ዓዳዊና ወጣገባ ሰሠኑ የዋሲ ሽበሉ ምሥራቃዊ ገባርቶ ወንዞች
የሚነሱበት እካባቢ ነው፡፡ ይህ እካባቢ በጣትና በሰፍ ምርት የታ
ወቀ ነው፡፡

ለ/ የደብዳቤ ምሥራቅ ዝቅተኛ መረቶች፡-

ለ.1 የዋሲ ሽበሉ ዝቅተኛ መረቶች፡-

የዋሲ ሽበሉን ወንዝ ታቸናውን የፍሳሽ ክልል የሚይዝ ሰሠን
በጣም አነስተኛ ዝናብ ይዘንበታል፡፡ ይህ እካባቢ ጭስና እርሻ
ለባፋፋበት የሚቸል ነው፡፡

ለ.2 የገናሉ ዝቅተኛ መረቶች፡-

በአባዛኛው አልከረንና የምሥራቅ ቦረናን ጥቂት ክፍለ ይይ
ዛል፡፡ ጭስና እርሻ ለጥት እንቅስቃሴ የዚህም እካባቢ የለጥት
ተስፋ ነው፡፡

1.3.2 የኢትዮጵያ ወንዞችና የፍሳሽ ሥርዓቶች

1.3.2.1 ወንዞች

ኢትዮጵያ የሰሜን ምሥራቅ አፍሪካ የወሀ ሰገነት /ዘ፡
ዋቲር ስፍ ኖርዝ ኢንተርን አፍሪካ/ አየተባለቸ ተጠራለች፡፡
ይህ አጠራር ኢትዮጵያ ከካባቢዋ መረቶች ሁሉ ከፍታዊ መሆኗ
ንና የበዙ ወንዞች ባለቤት መሆኗን ያመለክታል፡፡

በዙዎች የኢትዮጵያ ታላላቅ ወንዞች በጣም ለም አፈርና
በዙ ውሃ ይዘው ደንበር አቋጠው ይፈሳሉ፡፡ በዚህም የተነሳ
በሀገሪቱ የዓለም አቀፍ ገንጽነት ላይ ከፍተኛ ተፅዕኖ አሳ
ቸው፡፡ የኢትዮጵያ ወንዞች ከከፍተኛ ቦታ ተነስተው በጣም ቁላ
ቁላታዊ በሆነ ምድር ላይ ስለሚፈሉ መረት የሚሸርሸርና ደለለ
የሚሸከም ኃይላቸው በጣም ከፍተኛ ነው፡፡ ከዚህም ሌላ የኢ
ትዮጵያ ወንዞች በአባዛኛው የሚካተሉት ባህር ያት አሏቸው፡፡

1. ፈፈት ይበዛቸዋል

2. በጠባብና በጉዳጅ ሽለቀ ውስጥ ይፈሳሉ

3. መጠናቸው በየወቅቱ ይለዋወጣል፡፡

በነዚህ ባህሪዎቻቸው የተነሳ እንደሌሎች በዙ ሀገር ወን
ዞች ለመጓጓዣ አያገለገሉም፡፡ ከባር ወንዝ በስተቀር በኢትዮ
ጵያ ለተራንባሪነት የሚያገለግል ወንዝ የለም፡፡ የኢትዮጵያ
ወንዞች እንዲሁም ለበዙ ዘመናት ዛሬም በበዙ እካባቢ ገንጽ
ነትን ያውቃሉ፡፡

የኢትዮጵያ ወንዞች ያካባቢ እንደነትና መተሳባበርም ምንጭ
ናቸው፡፡ “የወንዙ ልጅ” የሚለው አባባል በጣም የተለመደ
አነጋገር ነው፡፡

1.3.2.1 የፍሳሽ ሥርዓቶችና የውሃ ሀብት፡

የኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓት ተፈጥሮ ቀደም ሲለ የሚለሉዊያዊ ሂደት ጭነት ነው። በኢትዮጵያ ሦስት ዋና የፍቅር ሥርዓቶች አሉ። እነዚህም

- 1/ የምዕራብ ኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓት
- 2/ የብምታ ሸለቆ የፍቅር ሥርዓት
- 3/ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓት ናቸው።

በምዕራብ ኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓት ውስጥ ያሉ ወንዞች በጠቅላላ ወደ ምዕራብ አቀጣጣይ ይፈሰሱ። እነዚህ ወንዞች ነጭ አባይን በየቦታው በተገናኙ በጋራ ወደ ዉዲትራ ኒያን ባህር ይፈሰሱ። ከዚህ ሥርዓት ለየተ የሚሉት የአንባባና ባርካ እንዲሁም የጌ ወንዞች ናቸው። እነዚህ ወንዞች የአንባባና የባርካ ወንዞች ወደ ቀይ ባሕር ታዋቂ ሲሄሱ የጌ ወንዝ ደገዋ ወደ ሩድላፍ ሀይቅ ይፈሰሱ።

የብምታ ሸለቆ የፍቅር ሥርዓት ወንዞች ከብምታ ሸለቆው ጌና ጌን ባሉት ከፍታ ቦታዎች በመነሳት ወደ ሸለቆው ዝቅተኛ ከፍሎች ይፈሰሱ።

በደቡብ ምሥራቅ የፍቅር ሥርዓት ውስጥ ያሉ ወንዞች ወደ ደቡብ ምሥራቅ አቀጣጣይ ይፈሰሱ። ከነዚህ ወንዞች አንዳንዶች ሕንድ ውቅያኖስ ይደርሳሉ።

እነዚህ የፍቅር ሥርዓቶች እንደገና ወደ ወንዝ ቀረዎች ለንከፍላቸው እንቅሳለን። /ካርታ 3/

የፍቅር ሥርዓት	የወንዝ ቀረ	የቀረ ስፋት /ኪ.ሜ.²/
ምዕራብ ኢትዮጵያ	አንባባና ባርካ	42900
	ተከዜ	118200
	አባይ	198900
	ባሮ	70600
	ጌ /አዋ/	65200
ደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ	ገናሌ	163200
	ዋጌ ሸበሌ	266800
ብምታ ሸለቆ	ጩባ ባሕር	31100
	ጣዋ	3400
	አቢያታ	17200
	የአምስት ጠይቆች	17500
	አዋጥ	112500
	አፋር ጉደብ	71500
	የቀይ ባህር ጠረፍ	44600
ጠቅላላ		1223600

ከይ/ር በኩረ ወ/ሰማያት ያለታተመ ጽሁፍ የተወሰደ

እነዚህ ወንዞች የሚያፈሉት ውሀ በዛጎ በየቀረው እንደሚጥ ለው ዝናብ መጠን ይለያያል። በዚህም መሠረት ዝናባዊ የሆነው የምዕራብ ኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓት አብዛኛውን ውሀ ሲፈስ በደረጃ የደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ የፍቅር ሥርዓትና የብምታ ሸለቆ የፍቅር ሥርዓት ይከተላሉ።

የየፍቅር ሥርዓቱን የውሀ መጠን ከሚከተለው በገጠረዥ ለማየት ይቻላል።

የፍሰት ሥርዓት	የቀረበ ስፋት	%	የውሀ ፍሰት ጥገና በቀን	%
የዕረብ ኢትዮጵያ	495800	41%	2300000000	71%
ደቡብ የሥራዊት ኢትዮጵያ	430000	39%	800000000	25%
በቅርብ ጊዜ	297800	24%	140000000	4%

ከዚህ በታች ውሳኔውን የሚያሳይ ጽሑፍ የተዘጋጀ

የዕረብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት አገልግሎት ነው 71% የሚሆነው የውሀ ፍሰት ይደርሳል፡፡

ይህ የዕረብ ኢትዮጵያ የፍሰት ሥርዓት የዕረብ ዋላ ገዢ የሚሆን ለገሱ ወገን የሆነ ነው፡፡ ዚህ በዚህ አካባቢ ያለው የሠራተኛ ፍጥነት ለሀገር የሚቀርበው ይህ የውሀ ሀብት ነው፡፡ ለዚህ ወገን በጥላቻና በሥራ በጥበቃነት በዚህ አካባቢ ከፍተኛ የአርባ ዓመት ሊገኝ አገልግሎት መስጠት አይቻልም፡፡

ሀ/ ስር :-

የኢትዮጵያ ወገን ለመስፍን ለገሱ የሚገኝ የሀገር ገንዘብ ሥራ ላይ ያለውን ጥቅም ይዘት /potential/ አላቸው፡፡ ለሀገሩን በወገንነት ያለውን ይዘት ላይ የተጠናቀቀ ጥናት ለሀገሩ ነው፡፡ ለሀገሩ የተገኘው ጥቅም ገንዘብ ከፍተኛነት ይጠቅሳል፡፡

አገሪቱ ኢትዮጵያ ላለ በጥላቻ ደርሶ ለሚገኝ ለገር የሚገኝ ለርባ መስፋት ወደር የሚገኝ ለፍተኛ ነው፡፡ ለሀገሩን በሥራ ሥራ ስራ ስራ ስራ ስራ ነው፡፡

በ1950ዎቹ ዓመታት አካባቢ ተደርጎ የነበረ መጠን ጥናት በአገሪቱ ቀረበኛ ከ500000 ሄክታር ያሳነው ስራ በሥራ ለሥራ አገልግሎት ይህም ለሥራ ሥራ ገንዘብ በሥራ ከሥራ ያሳነው

መጠን ለ የሰበሰቡ 625000000 ብር በዓመት ጥገናት አገልግሎት ይጠቀማል፡፡ ተጠቃሚ ጥናት በአገሪቱ ለሥራ ወገን 175000 ሄክታር ስራ በሥራ ጥገናት አገልግሎት ይጠቀማል፡፡

ይህ ከላይ የጠቀሰው ጥናት በጠቀላላ የአሁኑ ዓመት ገንዘብ በጥገናት ያህል ገንዘብ ጥገናት አገልግሎት በተወሰነ ወገን ላይ ገምቷል፡፡

ፕሮጀክት	ዓመታዊ የሥራ ጥገና ጠቀላላ የአሁኑ ገንዘብ የኢት.ብር
መገጥ	2215000
ርብ	5016000
የላይኛው በላስ	4367000
የላይኛው ብር	29987000
ታችኛው ብር	3357000
ገደር ወገን	1646000
ፈንዳ ወገን	8936000
አመርቲ ነጂ	5062000
አርባ ሊባ	18685000
ዓባ	3264000
አገር	16316000
ዓባ	6084000
ሊባ	30173000
ገላጌ	6037000
ጠቀላላ	141148000

Department of the interior Bureau of Reclamation:
"Land and Water Resources of the Blue Nile Basin",
Addis Ababa, 1964. ከተሰጠው ጽሑፍ የተገኘ፡፡

መሰረታዊ ጥናት በርከት ባሉ የኢትዮጵያ ወገዞች ላይ ሊገኝ የሚችለውን የመሰረታዊ ስርዓት መጠና ጥቅም ለመጠቀም ይቻላል፡፡ እነዚህን ወገዞች ሥራ ላይ ማዋል ገን ከፍተኛ ወጭና የሰው ሀይልን ይጠይቃል፡፡

ለ/ የወሀ ኢለክትሪክ ኃይል፡-

በኢትዮጵያ የወሀ ኃይል አገልግሎት ወፍጣሪዎችን ለማግኘት ተግባር የደረሰ ሥራ ላይ እንደነበረ ቢታወቅም በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቅርብ ጊዜ ከሰተት ነው፡፡ የደረሰበትን አገልግሎት የኢትዮጵያ ወገዞች ከከፍተኛ ስፍራ ተነስተው የሚገኝበትን በሀይል ሥጦታ ላይ በሌላ ሚዛን ለኃይል ጠለፋ እውቅና ነው፡፡ ገለጽ በሆነው የካቢኔ ጥራት የሰው ኃይል ችግር ምክንያት የኢትዮጵያ ወገዞች ለሰው ከሚችሉት ኃይል በጣም ተገቢ ብቻ ነው፡፡ ሥራ ላይ የዋለው ለምሳሌ ያህል በጥቂት ወገዞች ላይ የተካሄደ ጥናት የሚከተለውን የወሀ ኢለክትሪክ ኃይልን ይጠቅማል፡፡

የወሀ ኢለክትሪክ ሀብት መጠን ዝርዝር ገምት/ዋና ዋና ወገዞች/

ዋረ	/ዊሊያን ኪሎቶት ለወር/ ጠቅላላ የሀብት ይዘት	ሊላዊ የሚቻል
አባይ	79863.5	24900
አኮቦ	271.8	46
አገገርብ	264.0	71
አትባራ	152.0	41
አዋሽ	4106.2	1.304
ባርካ	299.0	77
ባር	3017.0	1211
ኢንደር	176.0	47.5
ጊሌ	350.0	94.5
ፕባ	2273.0	654.0
ወረብና ጋዋ	1745.0	569.2
ሶዋ	16067.0	4595.4
ተከዛና ቦቲ	14846.5	5047.8
ዋሊ ሸበሌ	21562.3	7044.6
ሌሎች	146.6	34.8

ከEthiopia observer ቀን 5፣ ቆጥር 3፣1961፣ የተገኘ፡፡

ጠ/ የአሣ ስርዓት፡-

በኢትዮጵያ ወገዞች ላይ የአሣ ሀብት ለማግኘት በጣም ጎሳቱ ነው፡፡ የወገዝ አባ ሀብት ለማታቸን ወደጎሳ ለመቀረቱ የሕዝቡ የአበሳሰ ለማድና የገበያ መጥፋት እንደ ምክንያት ይጠቀሳል፡፡

የወገዝ አሣ ሀብት ለማታቸን ጎሳቱ ይሁን እንጂ የኢትዮጵያ ወገዞች በዘና በአይነታቸው የተለያዩ ዓላማዎች እንዳሉ ይታወቃል፡፡ ፕሮፌሰር ጠላቱን ወለደማር ዎ "An Introductory Geography of Ethiopia....." በተሰኘው መጽሐፋቸው እንደ ገናሉ ባሉ አገልግሎት ወገዞች ላይ ከአሣው በዚያ የተነሳ ወገዙ ውስጥ መታጠብ እንኳን እንደሚያስቸግር ጽፏል፡፡

የወገዝን አሣ ሀብት ለማለማት የሚመለከታቸው የግንባታ መሥሪያ ቤቶችና የየአካባቢ ሕዝባዊ ድርጅቶች በዙ ይጠበቅባቸዋል፡፡

2. የኢትዮጵያ የአየር ንብረት

የአገሪቱ ሀገር የአየር ንብረት የሀገሪቱ የተፈጥሮ ሀብት ነው፡፡ ሀገሪቱ የሰላምና የኢኮኖሚ ሁኔታ ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ አለው፡፡ የኢኮኖሚ አንቀስቃሴዎች በተለይ ስርዓት ከአየር ንብረት ጋር በቀጥታ የተያያዘ ነው፡፡ በሕዝብ ጤናና በባህሪዎች አንቀስቃሴዎች ላይ ሁሉ በዙ ተጽዕኖ አለው፡፡

የአየር ንብረት የምንለው ለረጅም ጊዜ የሰላም የአየር ሁኔታ አጣካይ መልክ ነው፡፡ በሰላም በሰላምና በወረራት የምናየው የአየር ከሰተት የአየር ሁኔታ እንለዋለን፡፡ የአየር ንብረት ቢያንስ የ35 ዓመት ያህል የአየር ሁኔታ አጣካይ መልክ ነው፡፡ የአየር ንብረት የውጥ መጠን ዝናብን፣ የአየር ርቀትን፣ ገፋሰን ወዘተ ለጠቃሉ የያዘ ነው፡፡

የሀገርቶች ሥፍራዎች የአየር ንብረት የተለያዩ እንዲሁን የሚያደርጉ በዙ ምክንያቶች አሉ፡፡ ከነዚህም ውስጥ

1. ከፍታ
2. ሳቲቴሌይት /ከምድር ወገን ያለው ርቀት/
3. የባህርና የየብስ ስርዓት
4. የአየር ገሬትና ገፋብ
5. የተራራ በለሳያቸውና
6. የውኃ ያኖሩ ቀገሮች ይገኙበታል፡፡

2.1 የአየር ጭነት ሁኔታ

ኢትዮጵያ በ3°ሰሜንና በ18°ሰሜን ሳቲቴሌይቶች መካከል ያለች ሀገር በመሆኗ በካገሮና በካፕሪሮን የሀረር መስመር በሰላቸ መሀል በለምተገኘ በአፀት ሁለት ጊዜ ፀሐይ በአናት ተከክል ተወሳታይታለች፡፡ በዚህም የተነሳ ቀዳሽ የአየር ገብ ረት አሳት፡፡ /ካርታ 4/

በሌላ በኩል ደገዋ ከሀገሪቱ ከፍታዊነት የተነሳ ይህ ጭነት በራዲ ሆኖ እናገኛለን፡፡ የኢትዮጵያ ምድር ከምድር ወገን ባለው ቅርበትና በከፍታው የተነሳ የተለያዩ የአየር ገብረት ዓይነቶች ይገኛሉበት፡፡ ብዙ አይነት አጽዋትና አዝርአትም የሚቀሰባት ምክንያት ይገኛል፡፡ የጭነት መጠን በቀላሉም አካባቢያቸው በአጣጣሪ በ22°ሲ. እስከ 30°ሲ. ሲደርስ በደጋያቸው ላይ ከ15°ሲ. እስከ 22°ሲ. ይሆናል፡፡ አብዛኛው አዝርዕት ከ18°ሲ. እስከ 25°ሲ. ያለው የአየር ጭነት ለአድገታቸው ይበጣጣራል፡፡

የኢትዮጵያን የወረት ከፍታና የአየር ጭነት ሁኔታ ስናገኝ የሚገኝበትን እና ያለን፡፡

<u>ከፍታ /ግትር/</u>	<u>ለውጭ አጣጣሪ</u>		<u>መጠን</u>	
	<u>የአየር ጭነት/ሲ./</u>	<u>አጣርና</u>	<u>አገገላዊ</u>	
ከ3000 በላይ	ከ15 በታች	ፀርቶ	ለሰገይገ	
ከ2300-3000	15-18	ደጋ	ቅጥረት	
ከ1500-2300	18-22	ወይና ደጋ	በብ ተርጉሟል	
ከ800-1500	22-26	ቀላ	ተርጉሟል	
ከ800 በታች	ከ26 በላይ	በርህ	አዘርቶ	

የኢትዮጵያ የአየር ጭነት ሁኔታ ለዓየት የምናየው ከሥፍራ በቻ ሳይሆን ከወቅትም የምናየው ነው፡፡

በኢትዮጵያ በአብዛኛው ሥፍራ ቀዳሽ ጊዜ ከከረምት በፊት ያሉት በተለይ የገንቦትና የሰኔ ወራት ናቸው፡፡ ፀሐይ በከረምት ወራት እንዳላት ቅርበትና ቀጥተኛነት ከሆነ የከረምት ወራት በጣም ቀዳሽ ለሆኑ በተገባ ነበር፡፡ ነገር ግን በከረምት ወራት የተነሳ በአብዛኛው የኢትዮጵያ አካል ላይ ጭነት ወረት ሳይደርስ ይቀራል፡፡ በዚህም ምክንያት በነዚህ በታች ከረምት ቀዝቃዛ ነው፡፡ ከረምት በሌላባቸው ሥፍራዎችና የደመናም በፋን በሌለበት አካባቢ በከረምት ወራት ከፍተኛ ጭነት አለ፡፡

2.2 የዝናብ ሁኔታ

የኢትዮጵያ የዝናብ ሁኔታ ሀገሪቱ ከአካባቢያዊ ውኃ ያኖራቸውና ባህርቶች አገፍሮ ያላት አቀማመጥ፣ የሀገሪቱ የከፍታ ለዓየትና ኢትዮጵያን አቋርጦ የሚነፍሱ ነፋሶች አደገው ወጡት ነው፡፡ የኢትዮጵያን ዝናብ ስርዓት በሁለት መልክ ልናየው እንችላለን፡፡ አገደኛው ወቅታዊ ስርዓት ሲሆን ሁለተኛው ደገዋ በሥፍራ ያለው ስርዓት ነው፡፡

2.2.1 ወቅታዊ የዝናብ ስርዓት

ሥፍራዎች በአፀት ውስጥ አብዛኛውን ዝናብ የሚያገኙበትን ወቅት በመውሰዱ ኢትዮጵያን ወደ ሰሰት የዝናብ ወቅት

ቀጠና ያቸ ከፍለገ ለና ያተ ለገጽ ለገጽ:: ለ ነዚህ ገጽ 1/ የከረዎት ዘናብ ቀጠና 2/ የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና 3/ የበጋ ዘናብ ቀጠና ለገጽ ለገጽ:: /ከርታ 5/

ሀ. የከረዎት ዘናብ ቀጠና

በከረዎት ወራት ውስጥ ለበዛኛው ዘናባቸው የሚያገኙ ለከባቢያቸ ለህገ ይህም የሀገሪቱን ለበዛኛ ከፍለ የሚይዘው ነው:: የምዕራብ ደጋያቸና ቀላያቸ የደቡብ ምሥራቅ ደጋያቸ ለና የላፋር ሰዎች በዚህ ወቅት የዘናብ ቀጠና ያቸ ናቸው:: ይህ የከረዎት ወቅት ዘናብ የሚጠላበት ጊዜ ከቦታ ቦታ ይለ ያያል:: በደቡብ ምዕራብ ደጋያቸና በብዙ የደቡብ ምሥራቅ ደጋያቸ ላይ ከረዎት ሰዎች ወር ያህል ሊረዝም ይቻላል:: ለበዛኛው የበግን ደጋ ይዞ ጉዞና ጉዳርን ለጠያሉ የከ ረዎት ርዝታ ከላራት ለሰከ 5 ወራት ይዘላያል:: የዚህ ዓይነት ሰርጎት በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ ቀላማ ጠረፍቶ ለከባቢያ ለላ በሰበራ ዙሪያ ባሉ ጥቂት ለከባቢ ይህንኑ ስና ያለገ::

ለ. የበለገና የጠር ዘናብ ቀጠና

ይህ በበለገና /ወጋቢት ሚያዝያና ገንቦት/ በጠር /ጥቅምት ከፊል ሀፃር/ ከላው ዘናብ ከፍተኛው የሚያገኝ ለከባቢ ነው:: በዚህ ወቅት ከፊል ውጭ ያኖሩ ተነስተው በደቡብና ደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ ላይ የሚያሰሩት ገፋቦቶ ይህን ዘናብ ያጠቃሉ:: ይህን ዘናብ የሚያገኙ ምሥራቃቸ ገጠ ገፋ ደቡባዊው ሲዳሞና በመጠኑም የኢልከራና የኦጋዳን ቀላያቸ ናቸው::

ጠ. የበጋ ዘናብ ቀጠና

የቀይ ባህርን ጠረፍ ሜዳና የአየሳቸን ደጋ ጠርዞቸ ብቻ የሚጠቀሱ ነው:: ቀይ ባህርን ለጋርጠው በዚህ ወቅት /በተ ላይ ታህሣሥና ጥር/ ከሰዓን ለቀጣጣ የሚመጡ ነፋሶቹ ዘናቡን

ያጠቃሉ:: ከቀይ ባህር በተጓዘ መካከል ተገ ለማካይነት የሚ ገኘው ይህ ዘናብ በጣም ለነሸተኛ መጠን ያለው ነው::

2.2.2 የኢትዮጵያ ዘናብ የሥፍራ ሥርዓት

የኢትዮጵያ የዘናብ መጠን ከወቅተ ወቅተ ለገደሚለያይ ሁሉ ከሥፍራ ሥፍራ ይለያያል:: በኢትዮጵያ ከፍተኛ ዘናብ የሚያ ገኙት ለከባቢያቸ በተለይ የደቡብ ምዕራብ ደጋያቸ ናቸው:: ከዚህ ለከባቢ ተነስተን ወደ ሰዓንና ወደ ምሥራቅ ሰገሄዱ የዘናቡ መጠን ለየቀነሰ ይሄዳል:: ይህ ለየቀነሰ ወሄደ በዘናቡ መጠንና በዘናቡ ወቅተም ለየቀነሰ ወሄደ የሚታይ ነው:: ከቀላማ መረተቸም ይለቅ የደጋያቸ ብዛውን ዘናብ ያገኛሉ::

2.3 የዘናብ ለስተጻጻጥነትና ደርቅ

ዘናብን ለስተጻጻጥ ነው የምንለው በቅርብ ወቅተና በላገዱ ሰፍራ የሚጠላው ሰፍራ በተለወደው ለማካይ መጠን በጣም ሳይበላለጥ ሲታይ ነው:: ለቆነት ከተለወደው ወይም የረጅም ጊዜ ለማካይ መጠን በጣም የሚረፈት ከሆነ ለስተጻጻጥ ለገለ ወም::

በዘውን ጊዜ ዘናብ ያሳቸው ሰፍራዎቹ ለስተጻጻጥ ዘናብ ሲፍራቸው ለነሸተኛ ዘናብ የሚያገኙ ሰፍራዎቹ ደገፍ የማያስተ ጻፉን ዘናብ ለሳቸው:: ለምሳሌ የኢትዮጵያ ደቡብ ምዕራብ ገዛቶቹ በዙ ዘናብ ለሳቸው:: በነዚህ ለከባቢያቸ በየጊዜው የሚጠላው ዘናብ ከተለወደው ለማካይ መጠን ብዙም ለይለያይም:: ስለዚህ ለስተጻጻጥ ነው::

በላገፃሩ ለነሸተኛ ዘናብ በሚጠላባቸው በሰዓን ምሥራቅና በደቡብ ምሥራቅ የኢትዮጵያ ከፍሎቹ በየጊዜው የሚጠላው ዘናብ ለቆነት ለማካይ በጣም የፍረ ሆኖ ለናገኘባለገ:: በመሆኑም ለስተጻጻጥ ለይደለም:: ይህ የዘናብ ለስተጻጻጥ መሆን ለላው ሆን በተለይ በላርቫ ላይ ከፍተኛ ተፀዕኖ ለለው:: በዚህም የተነሳ ለነዚህ ለስተጻጻጥ ያለሆነ ዘናብ ያሳቸው ለከባቢያቸ

እርሻ ተስፋፋቸው እናይዎ። በነዚህ አካላቸው የሰራተኛ እርሻ ከግብረተሰብ በስተቀር ዝናብን ጠብቆ እርሻን ማረብ አስቸጋሪ ነው። እርሻ በቻ ሳይሆን የከበተ እርሻ ታ የወህ ሌላከተሪክ ኃይል ግጭት ወተና የሰራተኛው ሁኔታ በዝናብ አስተግግጥ አለመሆን ያስገድድ ተፅዕኖ ሊያደርስባቸው ይችላል።

በዚህ ጋር ተያይዞ የሚነሰው ጉዳይ ደርቶ ነው። ደርቶ ለሚለው ያለ አገዳጅ የግንዛቤ ተርጉም ለመስጠት በጣም አስቸጋሪ ነው። የተለያዩ በጋራ በለደርቶ የተለያዩ አገላለጽ አላቸው። አገላለጹ የዝናብ ጭንቀት ይሰጣል። በዚህ የደርቶ ተርጉም ሊጠቅ ይቻላል። አገላለጹን አገላለጽ የዝናብ ጭንቀት ይሰጣል። በዚህ በጋራ ደገፍ ደገፍ በተሰጠበት ሁኔታ ደርቶ የሚለውን ያለ ረዕዮች ከሚለው ያለ ጋር በተለየ የሆኑት ሲጠቅሙት ይታያል። ለጊዜው በገርዶ ደርቶን ለአዘርዕትና ዕጽዋት ለደገፍ ከሚያስፈልገው ጭንቀት በታችና ባለተለመደ ሁኔታ የሚከሰት የዝናብ እጥረት ብለን ልንወሰደው እንችላለን።

ደርቶ በአገዳጁ ሀገር ውስጥ ረዕዮችን ሊያስከትል ሊያስከትል ይችላል። ደርቶ ርዕዮችን የሚከተሉ ሁኔታ ከሀገሪቱ የተከናወኑ ጭንቀት የሚከናወኑ እድገት ደረጃ ጋር የተያያዘ ነው። በተከናወኑ በላይ ተገዳሪ ሀገሮች ርዕዮችን ደርቶን አይከተሉም። ለምሳሌ በከበር ተያይዞ የሚከናወን አወርጋ የሰላም አዲሲያ ሀገሮች ደርቶ የተከበሩት ጊዜ ነበር። ነገር ግን ርዕዮችን እልቂትን አላስከተሉት ወይም። በአገራዊ ሊከናወኑት በተፈጥሮ ሁኔታያት ላይ በተመሠረተና ከእኔ ወደ እኛ በሆነ እንደ ኢትዮጵያ ባሉ የሰላምና ዓለም ሀገሮች ደርቶ ወዲያውኑ ርዕዮችን ሊያስከትል ይችላል።

በዚህ በጋራ ደርቶ የግንዛቤ ነገር ቢኖር ደርቶን ጭንቀት የሚያለው የጥሪ ተግባር ከፍ በግደረገና ሻል ወጥሎ የተከናወኑ ደረጃ በግንገር ጭንቀት ነው።

2.4 የተፈጥሮ ዕፅዋት

የተፈጥሮ ዕፅዋት የምንላቸው ሰው ያለተከላቸውና ያለዘረው የበቀሉ እጽዋት ናቸው። ለምሳሌ ባህር ዘፍ ለኢትዮጵያ ከተፈጥሮ ዕፅዋት አይደለም።

የተፈጥሮ እጽዋት አይነት በዚህና ስርዓት ዋነኛ ገዢ የሆነ የረገገበት በተለይም ዝናብና የሰላም ጭንቀት ናቸው። የተፈጥሮ እጽዋት በሰው ልጅ የረገገው ጊዜ ታሪክ ውስጥ የተለያዩ ሰፊ ጥቅም ሲጠቅሙ ይተቃሉ። ዛሬም ቢሆን በየፋብሪካው እየተመረጡ የሚወጡ በጊዜ የሚጠፉ የተለያዩ ዓይነት ወሃሪያዎችና ዕቃዎች አሉ። በአዚህ እጽዋት የአገዳጁ ሀገር ተለቅቶ ሀብት ናቸው።

በኢትዮጵያ የተፈጥሮ እጽዋትን ስርዓት ስንያጥ የሚከተሉትን ዋና ዋና የእጽዋት አይነቶች እና ያለን። /ከርታ 6/

ሀ/ ደገ

ደገ የምንለው በጣም ጥቅም ያለ የዘፍ ውኃ ነው። ኢትዮጵያ በተለይ ደገው ከፍለ በጥንት ጊዜ ከ30% እስከ 40% ያህል በደገ የተሸፈነች እንደነበረች ማስረጃዎች አሉ። ዛሬ ተደቆ ከነበረው ደገ የተረው 15% ብቻ ነው። ይህም ከ5% በጣይበለጥ የሀገሪቱ አካል ላይ ብቻ ይገኛል። ዛሬ በብዙ የኢትዮጵያ ደገዎች በተለይ በቀዳሚ ቤተክርስቲያናት ትጥረ ገቢ ውስጥ የምናያቸው ተለልቶ ዘፍ ያለ አካላቸው ሁሉ በመሰለ ዘፍ የተሸፈነ እንደነበር የሚያስቀድሞናቸው ናቸው።

በአሁኑ ጊዜ ደገ የሆኑት የኢትዮጵያ ከፍለ በኢኮኖሚ በወለጋ በከፋ በሰሜን ባሌና ቢጻፍ እንዲሁም በሸዋና በጠረጎ አገላለጹ ደገዎች ላይ ይገኛሉ።

ሁለት ዓይነት ደገዎች በኢትዮጵያ ወለዩት ይገኛሉ።

1/ ቢላ በፋፊ ቅጠል ለምለም ደናቸው፡- እነዚህ በዝናቢ በታዩት የሚጠቀሙ እንደ ዋጋዊና ጥቁር እንጂት ያሉ ዘፍቸን የያዙ ደናቸውና ቸው፡፡ የሚገኙትም በአብዛኛው በደቡብ ምዕራብ ኢትዮጵያ በተለይ በኢሊንባር በከፋና በወለጋ ክፍለ ሀገሮች ነው፡፡

2/ የቅጠል አርገፍ ዘፍ ደናቸው፡- ይህ ደገፍ በበጋ ጊዜ ቅጠላ ቸውን የሚያራገፉ ዘፍቸን ይጠቀሳሉ፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸው ዋና ያቹ ሸላና ዋርካ ናቸው፡፡ በእነዚህ ጋር አለፍ አለፍ ቁርቀሃም ይገኛሉ፡፡ የዚህ አይነት ዘፍቸው ቢበዛም የሚገኙት በምዕራብ ቀላ ያቸ ነው፡፡

ለ/ ደገ ያለሆኑ የተፈጥሮ ዕጽዋት፡-

1. ዛርጫ መረቶች፡-

ሙሉ እንደሚታወቅለብቱ ባር የሚጠቀሙት አካባቢ ነው፡፡ ከዛሬም ጋር አለፍ አለፍ ዘፍቸው አሉ፡፡ ይህም ቀደም በለው በጣካ ተሸፍነው የነበሩ በታዩትን በኋላ ገን ደናቸው ተጨፍቶ ፈው የተረቀቀውን ደገ ክፍለ በብዛት የያዘ ነው፡፡

2. የቀላ እገሃማ ደናቸውና ቁጥቋጦች፡-

በአብዛኛው የዚህ ዓይነት ዘፍቸው እገሃማ ናቸው፡፡ ከርንቸትም በብዛት ይበቀሳቸዋል፡፡ የዚህ ዓይነት እጽዋት በደቡብ ምሥራቅ ቀላ ያቸ በዲዲሳ ሸለቆና በጣና ዓዳዎች አካባቢ በብዛት አሉ፡፡

3. የከፊል በረሃ ተክሎች፡-

እነዚህም እዚያም ቁጥ ቁጥ ያሉ አጣጥሮ ከርንቸትና ሙቀት ተደጋጋሚ ተክሎችን ይጠቀሳሉ፡፡ በአብዛኛው በደንከል ገደብ በቀይ ባህር ጠረፍ ዓዳዎችና በኦርተራ ቀላ ያቸ ይገኛሉ፡፡ በረሃዎችን አጀጠው በሚሄዱ ወንዞች ዓርና ዓር ገን በደንብ የዓበሩ የገረርና የወይራ ዘፍቸው አሉ፡፡

2.5 አፈር፡-

የአንድ ሀገር አፈር የሀገሪቱ ተለቅ ሀብት ነው፡፡ በተለይ የአርሻ ምርታማነት በዙፋን ጊዜ ከአፈር ለምነት ጋር በጥበቅ የተያያዘ ነው፡፡

አፈር ከአለቶች ድቃቂ፣ ከፀቀ እጽዋትና እንሰሳት /ተሳለቅ እንሰሳትና በአይን የማይታዩ ነፍሳትን ይጨምራል/ በብባጥ የተፈጠረና ውሀና አየርም በተለያዩ መጠን ያሉበት ቀለቀለ ነው፡፡

አፈር ሁሉ እንደነበረ ያለ ሳይሆን ከአለቶች በተለያዩ ምክንያት መፈነገስ ተነስቶ በየጊዜው በተፈጥሮአዊ ክሚካላዊ ተፀዕኖዎች ምክንያት የሚለዋወጥ የተለያዩ ባህርይ ያለው ተለዋዋጭ አካል ነው፡፡ በውስጡም ለእጽዋት እድገት ወሳኝ የሆኑ እንደ ናይትሮጂን፣ ፍሰፍረን፣ ካሶሲየምና ፖታሲየም ያሉ ማስደናትን ይይዛል፡፡

የአፈር ዓይነት ከሥፍራ ሥፍራ ይለያያል፡፡ ደቃቅ አፈር አጠቃሚ አፈር የሽከላ አፈር ወዘተ በየሥፍራው የምናያቸው ነገሮች ናቸው፡፡ አንፃሩም አፈር የተለያዩ ቀለሞችም አሉት ቀይ አፈር ሱፍላ አፈር ጥቁር አፈር ወዘተ፡፡ የተለያዩ ክሚካላዊ ባህርይ ያላቸውም አፈሮች አሉ፡፡

2.5.1 የአፈር ሥርዓት

የኢትዮጵያ አፈር ገና በዙ ያለ ተጠና በመሆኑ በሌላ አፈር ሁኔታ ዝርዝርና የተጠናቀቀ መረጃ የለንም ለምናየው ያለፈር ሥርዓት ምክንያቶች የአየር ገብረት ሁኔታ አፈሩን የፈጠሩ አለቶች ዓይነት የገጸ ምድሩ ሁኔታና የአፈሩ ዓይነት ዋና ዋና ያቸ ናቸው፡፡

ለምሳሌ የደጋውን ኢትዮጵያ አፈር ከቀላው ጋር ያስተያየ ነው እንደሆነ የደጋው አፈር የሕያዋን በሰባክ ይዘቱ በዙ

ነው ምክንያቱም እጽዋት በደጋፊ በበዛነት በመኖራቸው ነው፡፡
ደጋፊ ከፍለ ዝናባዊ በመሆኑ እፈሩ በዙፊ ውሀ በለጫይገጥ
ከሚታየው ለውጥ በደበልጥ ይካሄድበታል፡፡ በተመሳሳይ ምክን
ያትም የዉጤ ይዘት ዝቅተኛ ነው፡፡

የቀላውን አፈር ያየን እንደሆነ በአበዛኛው ከሰላላን ተሪ
ለለት የመጣ በለሆነ በጣም ጠንካራ አፈር ነው፡፡ ከዝናቡም
ወጥቶ የተነሳ በዙፊ ከሚታየው ለውጥ የለበትም በመሆኑም በዙ
ውን ጊዜ ውጤት አያጣም፡፡ የሀያዋን በበላይ ይዘቱም እነ
በተኛ ነው፡፡ ከዚህ ሁኔታ በደጋፊ በቀላው አፈር ለቆነት
ላይ የአየር ንብረት ለቆነት ከፍተኛ ሚና እንዳለው እና ያለን፡፡

የኢትዮጵያን አፈር ሥርዓት ዝርዝር እድርገን ለንግድ ለስተ
የሚከተሉት ዓይነቶች እናገኛለን፡፡

ሀ/ በፍጣራ የደጋ አፈር፡-

ይህ የደጋውን ኢትዮጵያ ከፍለ አበዛኛውን የያዘው ነው
ይህ አፈር በቀላሉ የሚገባበር የላይኛው አካሉ ወደ መረቱ
የለቀ የሆነና ውሀ ዓዘል የሚቸል አፈር ነው፡፡ በኢትዮጵያ
በጣም የታረሰው አፈር ይህ አፈር ነው፡፡

ለ/ የባረሃ አፈር፡-

በኢትዮጵያ በረሃዋና ደረቅ አካባቢዎች የሚገኝ አፈር
ነው፡፡ የቀይ ባህር ጠረፍ ዓይነት የአፈር ዓይነት እንዲሁም
የአጋንን ዝቅተኛ ከፍሉ የዚህ ዓይነት አፈር አላቸው፡፡
ደጋቅ ያለሆነ ከረከገገው አፈር ይበዛዋል፡፡ የሀያዋን በሰ
ባብ ይዘት የለውም፡፡

ጠ/ የአጋንን ደረቅ ሣርዋ አካባቢዎች አፈር፡-

ዝናቡ ከፍ በሚለባቸው የአጋንን ሣርዋ አካባቢዎች
የሚገኝ አፍር ነው፡፡ ይህ አፈር የካርቦን ውሃ ይዘት
ከፍተኛ ነው፡፡

መ/ የሰምጥ ሽለቆ ሀይቆች አካባቢ አፈር፡-

ይህ አፈር ከተለያዩ አቀጣጣኝ ርቀት እየመጣ የሚከፋፈል
አፈር ነው፡፡ በመሆኑም የተለያዩ የአፈር አይነቶች ይገኛሉ፡፡

ሠ/ የደለላዊ ዓይነት አፈር፡-

ይህ ዓይነት አፈር በዝቅተኛው የተለለቀ ወንዞች ዓርቻ
ዓይነት ላይ ያለው አፈር ነው፡፡ የአባይ፣ የአዋገ፣ የባ
ርና የመሳሰሉት ወንዞች ዝቅተኛ አካባቢዎች የዚህ አይነት
አፈር አላቸው፡፡ እነዚህ አፈሮች በየጊዜው በሚመጣ ደለላ
የሚታደሰው በጣም ለም አፈሮች ናቸው፡፡

2.5.2 የአፈር መሸርሸር፡-

አፈር በተፈጥሮና ሰው ሰራጥ በሆኑ ምክንያቶች እየተሸ
ረሸ ከሥፍራ ሥፍራ ይጓዛል፡፡ ወንዞች ነፋስ የሚገኝበት
የባረጃ ከምር አፈርን ከሥፍራ ሥፍራ ያጓዝታል፡፡

በኢትዮጵያ ዋናው የአፈር መሸርሸር ምክንያት ወራጅ
ከረና ወንዝ ነው፡፡ ኢትዮጵያ ዝናብና ወንዝ የሚበዛበት በመ
ራቱ ከፍታ የተነሳ ፈጣንና ኃይለኛ ወራጅ ውሀ ያላት ሀገር
በለሆነች እፈሩ እንዳንጻ በዝናብ እየተጠረገ ቁልቁል ሲንሸ
ራተት እንዳንጻ ደገቅ በጎራዎች ውስጥ በጉርፍ እየተጠራረገ
ይሄዳል፡፡ በዚህ የተነሣ ለዋቹ የደጋ መረቶች ለም አፈራች
ውን እያጡ ሲቆቱ ዓየት ያለተለወደ ነገር አይደለም፡፡
በተለይ በሰሜን ኢትዮጵያ ከፍለ ሀገሮች የአፈር መሸርሸር
በጣም አስከፊ ሆኗል፡፡

ለምሳሌ ከአባይ ወንዝ ቀሪ ብቻ በአመት ከ3000 እስከ
4000 ሚሊዩን ኪዩቢክ ሜትር የሚደርስ ለም አፈር እየተ
ጠረገ እንደሚሄድ ተሰላቷል፡፡

ለዚህ ከፍተኛ የአፈር መሸርሸር ተለቅ ምክንያት ሰው
ሰራጥ ተገር ነው፡፡ ከነዚህ ውስጥ፡-

1. የአፈር ለባሰ የሆነውን ደን መጨመርና ማቃጠል
2. የገጠማዊ ወረቀቶችን በብዙ ከበት ካለልክ ማሰጋገጥ
3. ለኮረ ወፈመርና ወሰፋፋት በሚያገዝ መንገድ እርሻን ጭጭ ማረሰ ዋና ዋና ያቼ ናቸው፡፡

2.6 አ ራ ዊ ቲ ፡ -

ኢትዮጵያ በገጽ ያደራገደች በአዋር ገብረቷ ለጠጥርጥር ነት የተነሳ የባዙ አራዊት ወፍሪያ ነች፡፡ ከዘመናት በተካሄደው የደን ጭፍጨፋና ቀደም እንደ ደብኤ ይቀመር የነበረው የአራዊት እደን የኢትዮጵያን የአራዊት ሀብት ብዙ እንደ ቀነሰት ይገመታል፡፡ ዝሆን፣ ቀዳጅ፣ ነበር፣ ለንበሳ፣ ጉሽ የሚባሉ ሌሎችን አጠራሮች ወገደሰ በብዙ የኢትዮጵያ ብሔረሰቦች ውስጥ ደገና የሚያሰጥ በላነበረ ይህን የሚሹ ሁሉ እነዚህን አራዊት በቁጣኝ ሲፈቱዋቸው ናረዋል፡፡

ይህም ሆኖ ዛሬም በኢትዮጵያ ብዙ ዓይነት አራዊት ሌሎች በእነዚህም ውስጥ አገንደኞች በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ናቸው፡፡ ለምሳሌ እንደ ዋሊያ /በሰዓን ተራርቶ/ ሂያሳ /በአርሲና ባሌ ተራርቶ/ የሰዓን ቁጥርና ዘንገር ያወራበና በደቡብ ያሥራቅ ዳጋያቸው/ ያሉት በኢትዮጵያ ብቻ የሚገኙ ብርቅ አራዊት ናቸው፡፡

በአሁኑ ጊዜ የደገና ጳር አራዊት ጥበቃ በጣም የተጠና ከረ በመሆኑ በየቦታው በመደበኛ ላይ ያሉት ብሔራዊ ፓርኮችና የአራዊት ክልሎች ለአራዊት ሀብታችን እንክብካቤና ጥበቃ ከፍተኛ ለብተዋል እንደረጉ ናቸው፡፡ እነዚህ አራዊቶቻችን ተራሮችን በመሰብሰብ ሳይንሳዊ ያይኖራቸውን ለማድረግና ለሌሎችም ነገሮች በጣም ለሰራሳጊ ወሀናቸውን ሕብረተሰቡ ባጠቃላይ ለረዳና እንክብካቤ ሊያደርገላቸው ይገባል፡፡

2.7 የእጽዋት የአፈርና የአራዊት እንክብካቤ

እንክብካቤ / Conservation/ ስለሚለው ያለ ያንነት ገልጽ የሆነ አመለካከት ያስፈልጋል፡፡ እንክብካቤ ለብተን በብልሃት መጠቀም ወይም መቆጠብ ተብሎ ብዙ ጊዜ ይተረጎማል፡፡ ይህ በቂ ተርጉሞች አይደሉም፡፡ የሀብት እንክብካቤ ወይም ከን ስርቤጠን ሃብትን እንዳለ ጠብቆ ማስቆጣጠር ማለት አይደለም፡፡ እንክብካቤ ሀብትን በሥራ ላይ እያዋሉ ይህ ሃብት ካለማቋረጥ ከተወሰደ ወደ ተወሰደ ለገልገሉትን መስጠት የሚቀጥልበትን ዘዴ መቀየስ ማለት ነው፡፡

ደናጅቸንን ተንከባክብን ስንል መጠቀም አቅምን ማለት አይደለም፡፡ ይህ ማለት ደናጅቸንን በሀገሪቱ እየተጠቀምን ነገር ገን ተጠቅመን እንዳንጨርሳቸው የተጠቀምነውንና የምን ጠቅሙን ያህል በየጊዜው እንተከለን ማለት ነው፡፡ የተፈጥሮ ሃብቶች ሊተኩ የሚችሉ ወይም የማይችሉ ዓይነቶች ናቸው፡፡ እንደ ደን አፈር ውሀ አራዊት የሚባሉት ሊተኩ የሚችሉ ናቸው፡፡ እንደ ነፃጁ፣ ዘይት የደንጋይ ከሰለፍ ሌሎች ብዙ ማዕደናት ያሉት ሊተኩ የማይችሉ ናቸው፡፡ እነዚህና ጌን መን ከባክብ የሚቻለው ለማራጭ ሀብት በመጠቀምና ለጠቃሚነት በጣም ያርታል እንዲሁም በማድረግ ነው፡፡ ከላይ ለጠቀስናቸው የተፈጥሮ ሀብቶቻችን እንዳንደው የእንክብካቤ ዘዴዎች ቀጥሎ ቀርቦ ዋል፡፡

ሀ/ ዋና ዋና የእጽዋት እንክብካቤ ዘዴዎች

1. ደንን መተካትና የተራቀቁ ሥፍራዎችን በደን ማልበስ
2. የቤት እንበሳት ቁጥርን በመቀነስ የሃርን በጣም መጋጥ መቀነስ
3. የዛፍቸንን ለቀረረጥ መቆጣጠር
4. በደናቸው ውስጥ እሳት እንዳይነሳ ጥንቃቄ ማድረግ

ለ/ ዋና ዋና የአፈር እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የተራ ቀት መራቸን ደን ማለባባስ
2. የእጭር አርሻዎችን ለገደብ ማረብ
3. በእጭር አርሻዎች ላይ አርከን መሰራት
4. የምንዘራቸውን የአህል ዓይነቶች ማፈራረቅ
5. ማጥፋት መጠቀም
6. በእጭር አርሻዎች ላይ ለለፍ ለለፍ ብሉ ዛር የሚባሉ ቀለበት ደንበር መተው

ለ/ ዋና ዋና የአራዊት እንክብካቤ ዘዴዎች

1. የአራዊቶች መኖሪያ የሆነውን ደን መንከባከብ
2. ሕገወጥ ለደንን መከሰከልና መቆጣጠር
3. በሕረዊ ፓርክ ከሰሌዳ ማባላትና ለንግስት የሚኖሩበት የተፈጥሮ ሚዛን በሰጡ ሠራዊት ምክንያቶች ለንግዳዊ ማደራጃ

3. የኢትዮጵያ ሕዝብ ንግድ

3.1 የኢትዮጵያ ሕዝብ ሥርዓትና ለሠፋሪ

በ1976 ዓ.ም በኢትዮጵያ በተካሄደው የሕዝብና የቤተኛ ቅጠራ መሠረት የኢትዮጵያ ሕዝብ ብዛት 42,019,418 ነው። ከዚህ ውስጥ 20,948,277 ወንዶች 21,071,141 ሴቶች ናቸው። ከዚህ ጠቅላላ ሕዝብ ውስጥ 37,276,563 /88.7 %/ የሚኖረው በገጠር ሲሆን 4,742,855 /11.3 %/ ደግሞ በከተሞች ነው። በዚህ የቅጠራ ሪፖርት መሠረት በየክፍለ ሀገሩ የተገኘው ውጤት በሚታተሙ ሠንጠረዥ እንደተገለጸው ነው።

የኢትዮጵያ ጠቅላላ ሕዝብ ብዛት በክ/ሀገር ፣ በከተማና በገጠር

ክፍለ ሀገር	የሕዝብ ብዛት		የከተማ ሕዝብ ብዛት	ጠቅላላ ሕዝብ ብዛት
	ከተማ	ገጠር		
አርቢ	133,135	1,529,098	8.01	1,662,233
ባሌ	77,207	929,284	7.67	1,006,491
ጋምባ	73,253	1,174,781	5.87	1,248,034
ጉጌ	263,387	2,981,495	8.12	3,244,882
ጉጌ	223,562	2,681,800	7.69	2,905,362
አርታሪ	407,095	2,207,605	15.57	2,614,700
ሕረርጌ	314,601	3,837,105	7.50	4,151,706
አላገባር	66,171	897,156	6.87	963,327
ከፋ	150,839	2,299,530	6.16	2,450,369
ባብ	749,262	2,341,303	9.26	3,090,565
ሲላም	249,178	3,541,401	6.57	3,790,579
ተገራይ	198,034	2,211,666	8.22	2,409,700
ወላጋ	143,376	2,226,301	6.05	2,369,677
ወላጋ	250,143	3,359,775	7.05	3,609,918
አሰብ ለከተማደር	31,037	33,58	34.76	1,412,575
አላገባር	1,412,575	37,276,563	100.00	42,019,418
ጠቅላላ	4,742,855	37,276,563	11.30	42,019,418

የሕዝብ ቤት ቅጠራ ከሚሆን ጽ/ቤት ፡፡ የሕዝብና የቤት ቅጠራ የመጀመሪያ ሪፖርት ፡፡ መስከረም 1977::

የኢትዮጵያ ሕዝብ በዓመት 2.9 በመቶ እያደገ እንደሚሄድ ተሰልቷል:: በዚህ ያስተዳደገ ፍጥነት በ25 ዓመት ውስጥ የሕዝቡ ብዛት አሁን ያለውን ያህል ለጨምር እንደሚችል ይገመታል::

የሕዝቡ የአባላት ተገንተ ከጠቅላላ ሰፋት ጋር በአማካይ ቢታይ 34.34 ሰው /ኪ.ሜ² / $42,019,418$ ይሆናል::

1223.600

ይህ አማካይ ተገንተ ሲሆን ከባድ ሰፍራ ይለያያል:: ለምሳሌ የሸዋ ከፍለ ሀገር የሕዝብ ተገንተ ከ70 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ሲሆን የባሌ ደገዋ ከ10 ሰው /ኪ.ሜ² በታች ሆኖ እናገኛለን:: በኢትዮጵያ በዙፍ ሕዝብ የሚኖርባቸው የወላይታ፣ ከምባታና ጠጺያ፣ ደቡ ከፊያ፣ ቢዳዋ፣ ጠማሲን፣ አድዋና ታሉ አውራጃዎች ከ100 ሰው /ኪ.ሜ² በላይ ተገንተ አላቸው:: /ካርታ 7/

ለነዚህ የሕዝብ ተገንተ ለዳኝነት ብዙ ምክንያቶች አሉ:: የጠቃላሉ የተፈጥሮና በብሉዊ ምክንያቶች ሆነው እናገኛቸዋለን::

ከተፈጥሮ ምክንያቶች ውስጥ ዋነኛው ከፍታ ነው:: የኢትዮጵያ ከፍተኛ ቦታዎች ባጠቃላይ ከፍተኛ ተገንተ ሲኖራቸው ዘቀተኛ ሥፍራዎች በጣም ዘቀተኛ ተገንተ ነው ያላቸው:: ደጋግሞ ከፍለ ለብ ያለው ብዙ ዝናብና ለምሳሌ አፈር እንዲሁም በዚያ ያለ የእጽዋት ሀብት በሰላላው ብዙውን ሕዝብ ወሳኝነት ያሳያል:: ዋናውን ያየን እንደሆነ የቆዳ ብዛት፣ የዘናሱ ማነስ፣ የቀሳ በሽታዎች ተነባብረው ኑሮ ውጥ ከባድ በለሚያደርጉት ሕዝብ አይበዛባቸውም:: በደጋም ሆነ በቀሳ ተጠባባይ ሥርዓት የለም:: ምክንያቱም የተለያዩ ያካባቢ ምክንያቶች በሰላሉ ነው:: ለምሳሌ በደጋው ላይ ገደላገደላማ የሆኑ አካባቢዎች ብዙ ሕዝብ አይኖርባቸውም::

በብሉዊ ምክንያቶች ካለናቸው የሕዝብ ከሥፍራ ሥፍራ እንቅስቃሴ ያሳያል ሲከናወን ምክንያቶች ዋና ዋናዎቹ የተገንተ ለዳኝነት ምክንያቶች ናቸው::

በ2000 ዓ. ዓለም አካባቢ በናይል ሸለቆ ነዋሪዎች የነበሩ የናይሎቲክ ነገዶች በገብጾች ወደ ኢትዮጵያ ተገፍተው መምጣት፣ በደቡብ ምሥራቅ ኢትዮጵያ ገደማ ነዋሪ የነበሩት የኮርዋ ጉሳዎች በሰላም ለዩ ምክንያቶች ወደ ምዕራብ ሰሜን ምዕራብና ሰሜን ያደረጉት ገባጋ ሰና ገፈት፣ ከአረቢያ ወደ ኢትዮጵያ የገቡት የሴም ነገዶች አሠፋፈር፣ በጉሳዎች እርሶ በርሶ መገፋፋት ምክንያት የነበረው መጨናነቅ አሁን ለምናየው የሕዝብ አሠፋፈር ተገንተና ሥርዓት ለስተዋጽኦ አርገዋል::

የኢኮኖሚው እንቅስቃሴ ዓይነት እንደ ሌላ ምክንያት ነው:: የሕዝብ ተገንተ ሕዝቦች በተሠማሩበት የምርት ሥራ አይነት ይለያያል:: ለምሳሌ የዘላን ኢኮኖሚ ከእርሻ ኢኮኖሚ የበለጠ ሰፍራ ይጠይቃል:: በለሀነም ጥቂት ዘላኖች ብዙ መሬት ሲያስፈልጋቸው ተጠባባይ ቁጥር ያላቸው አራሾች ገን ያነሱ ሰፍራ ይወስዳሉ:: ዘመናዊ ኢንዱስትሪም ሰናይ ከነዚህ ሁሉ ባነሱ ሥፍራ ሰዎችን አጠጋግተው ለይዘው የሚቸሉ ሆኖ እናገኛቸዋለን::

የኢትዮጵያን ሕዝብ አባላት የገጠርና የከተማ አባላት በሁለት ለገጠናለው እንቅስቃሴ::

3.2 የገጠር አሠፋፈር:-

በኢትዮጵያ ገጠር ውስጥ የተለያዩ አሠፋፈሮች ይታያሉ:: በመጀመሪያ ደረጃ ጊዛለዊና ተንቀሳቃሽ የሆነ የዘላን አሠፋፈርና የረጋ አሠፋፈር እንዳሉ እናያለን:: የዘላን አይነት አኗኗር ለዘመናዊ የኢኮኖሚ እድገት፣ እንደ ተምህርት ቤት፣ የጤና አገልግሎትና የኤሌክትሪክ አገልግሎት የጠባባቢ ለመጠቀም በጣም አስቸጋሪ ነው::

የረጋ አሠፋፈር ያለው በአንድ ቦታ ሆነው እርሻ ላይ ተሰማርተው የሚኖሩትን አኗኗር ነው:: የረጋ አሠፋፈር በሁለት ይከፈላል:: አንዱ ብትን አባላት ሲሆን ሁለተኛው የመገደር አባላት ነው:: የተፈራቀ አሠፋፈር በአብዛኛው በደቡባዊ የኢትዮጵያ ከፍለ በቀደመ አብዩት ኢትዮጵያ መሬት የገለ ይዘታ በነበረበት

ሥፍራ ሁሉ የምናየው ሲሆን የውጭ ሀገር አሰራር መረተ በርሰትነት ተይዞባቸው በነበሩት ሰዓዊ ዊ የኢትዮጵያ ከፍለ ነው። ከነዚህ ጋር በአሁኑ ወቅት በአብዮታዊት ኢትዮጵያ ቁጥራቸው በመጨመር ላይ ያለ በዘመናዊ መልክ የተቀየሩ የሠፈራ መንደሮችም ይገኛሉ። እነዚህ በብዛት በአርሲ በባሌ እንዲሁም ባሁኑ ሰዓት በሚካሄዱ የሠፈራ አካባቢዎች በጋምቤላ፣ በመተከል በአቦባ በመሳሰሉት አካባቢዎች ይገኛሉ።

ቀደም ሲል ያየናቸው የተራራዊ የውጭ ሀገር አሰራር የየ ራሳቸው የሆኑ ችግሮች አሏቸው። የተራራቀው የአሠፋፈር አይነት የውጭ ሀገር የሕዝባዊ ድርጅቶችን ለቆ ገልጋሎቶች ለማሳረስ ከፍተኛ ችግር ያስከትላል። ተምህርት ቤት ክሊኒክ የሀብረት እርሻ ምንም እንኳን ለማካይ በሆነ ቦታ ለመሠረተ ቢቸሉም ከያንዳንዱ ቤት በዙር ቀት ይኖራቸዋል። በዚህም የተነሳ ገልጋሎታቸውና ኢኮኖሚያዊነታቸው ዝቅተኛ ነው።

የሰዓዊና ዊ ኢትዮጵያዎች የውጭ ሀገር አሰራርም እንደዚሁ የአገሪቱን ለገሎት አቀራረብና ኢኮኖሚያዊ ችግሮች አሉ። እነዚህ መንደሮች በየሥፍራው በርከት በርከት ብለው ይታዩ እንዲ በዘመናዊ መልክ በሚደራጁት መንደሮች ዓይን ሰናይቸው በየውጭ የነዋሪው ቁጥር አነስተኛ ነው። በመሆኑም የተራራቀ አሠፋፈር ያሏቸው ችግሮች ሁሉ በነሱም ይታያሉ። እነዚህ አሠፋፈሮች በሕዝባዊት ልማትና በሥራዊት ሪፐብሊክ ኢትዮጵያ ገንባታ ውስጥ እየተጠኑ ለሕዝቡ ምርታማነትና ብልጽገና ለጠንካራ ማህበራዊ ገንባታ አመጣ በሚሆን መንገድ መቀየስ ይኖርባቸዋል።

3.3 ከተሞች

ከተማን መከተም በዘመናዊ መልክ ሰናየው ለኢትዮጵያ የቀርብ ጊዜ ታሪክ ነው። እንደ አከሰምና አጭሳሳ የመሳሰሉ ከተሞች ገን በዋጋታዊት ኢትዮጵያም ነበሩ። በኢትዮጵያ ዘመናዊ ከተሞች ማደግ የጀመሩት በ1950ው ዎስተ አመት መጨረሻ አካባቢና በ2050ው ዎስተ አመት መጀመሪያ አካባቢ ጀምሮ ነው። ለኢትዮጵያ ከተሞች

መስፋፋት ተለቅ ምክንያት የሆነው የሀገሪቱ ለቆ ለቆ ከፍሎች በመኪና መንገድ መያያዝ ነው። የኢኮኖሚያዊና በኢትዮጵያ የ5 ዓመት የይታም ለከተሞች መስፋፋት አስተዋጽኦ አድርጓል።

የኢትዮጵያ ከተሞች ሕዝብ በጠቅላላው 11.3% ብቻ መሆኑን አይተናል። ይህ በኢኮኖሚ ከዓብሩ አገሮች ጋር ሲታይ በጣም ዝቅተኛ ነው። የከተሞች ሕዝብ ብዛት እንደ አገሩ የኢኮኖሚ እድገት መጠቀሚያ ሊወሰድ ይችላል።

የኢትዮጵያ ከተሞች እድገት በሀገሪቱ ውስጥ በአኩላ ጂኦግራፊያዊ ሁኔታ የተሰራጨ አይደለም። ባብዛኛው በዙ ከተማ ያለ ባሉት አካባቢዎች ሕዝብ የሚከማባቸው የሀገሪቱ ከፍሎች ሲሆኑ የሕዝብ ቁጥራቸው አነስተኛ የሆኑ አካባቢዎች አነስተኛ የከተማ ደረጃ አሏቸው። /ካርታ 8/

የከተማን ደረጃ በከፍለ ሀገር ሰናይ በጣም የተዘጋ ሆኖ እና የዋለ። ሽዋ /አጭሳሳ አበባን ወምሮ/ ኢርተራና ሰረርን ከፍለ ሀገሪቱ ብቻቸውን ከጠገሪቱ የከተማ ነዋሪ ሕዝብ ወደ 60.8% የሚሆነውን ይዘዋል። ለዚህ የከተሞች በነዚህ ሰፍራ ያቸ መከተማቸው ምክንያቶች እንደ ተራገሰገርተ የተምህርት ተቋሞች ሌላከትሪክ ኃይል የሆነ ፒታሎቶና የኢንፉስትሪያቸው መከማቻቸው ናቸው።

የኢትዮጵያ ከተሞች እድገትና መስፋፋት እንደሌሎች የባሰተኛ ዓለም ሀገሮች ከተማ ሁሉ የኢንፉስትሪ መሠረት የሏቸውም። በዚህ ላይ የከተሞች ለብላጥላጭ መሰል ኑር ብዙ የገጠር ነዋሪ ያቸን ስለሚሰብ የከተሞች ሕዝብ እድገት ምክንያት በአብዛኛው ከገጠር ወደ ከተማ የሚሰሩ ሕዝብ ነው።

የኢትዮጵያ ከተሞች የተለያዩ አይነት የእድገት ፍጥነት አሏቸው። በዚህ የእድገታቸው ሁኔታ መሠረት ከተሞቻቸው በሰበሰቡ ከፍለገ ሰናይቸው እንደተለገገ።

1/ እያለፉት የሚሄዱ ሰባተኛዎች፡- እነዚህ የሕዝባቸው ቀጥሮ እያለፉት ምላሽ ከቅጥ ላይ ነው፡፡ እንደ አከላከል ማድረግ ይቻላል፡፡

2/ በቀሰታ የሚያደግ ከቅጥ፡- እነዚህ ከአጣጣፊ የከቅጥ እድገት ፍጥነት በታች የሕዝብ ቀጥሮ የሚያደግ ነው፡፡ የእነዚህ ከቅጥ ሊከናወን ይችላል ለባዙ ሕዝብ እድል የሚሰጥና ለዘጋጃ በመሆኑ እድገታቸው ዘቅተኛ ነው፡፡ ለዋሽት ያህል ሰራተኛ ጉዳይ እነዚህ ውስጥ መጥቀስ አጥቃቂ ነው፡፡

3/ በፍጥነት የሚያደግ ከቅጥ በሊንክስትሪ መስፋፋይነታቸው የሥራ እድል በባዘነ የሚገኝባቸውና ሌላ ተቀርቶ በፍጥነት በማደግ ላይ ያሉትን ከቅጥ በዚህ ይፈረጃሉ፡፡ እያደጉ ባህር ላይ፣ ሌላ ለባህር፣ ሌላ ለዚህ ያሉ ሌሎች ይቆያሉ፡፡

4. የኢትዮጵያ ሊከናወን ይችላል ፕላንና ስራ

4.1 ገቢና

ገቢና በገሉ የአዘርዕት አርባትና የከበት ርቢን ባንድ ላይ ማለታቸው ነው፡፡ ከአለም ሕዝብ ለባዘነው በቀጥታ በገቢና ሥራ ላይ የተወሰነ ነው፡፡ በተለይ እንደ ኢትዮጵያ ባሉ ኃላፊ አገሮች ገቢና ከ80% በላይ የሚሆነውን ሕዝብ ያወጣ ራሱ፡፡ ለባዘነው የእነዚህ አገሮች ገቢ ከገቢና የሚመጣ ነው፡፡ የሊንክስትሪው የገንዘብ ክፍለ ሊከናወን ይችላል እድገታቸው በባዙ ሁኔታ በገቢና ላይ የተመሰረተ ነው፡፡ የሊንክስትሪው የቅጥ የተመሰረተው በአባዘነው በገቢና ውጤቶች ላይ ነው፡፡ በሚመረቱ በቅጥቶች ፍጆታ ላይ ይህ በቅጥ ገቢ የሆነው ገቢ በጣም ወሳኝ ነው፡፡

ገቢና በኢትዮጵያ ውስጥ ከባዙ ያለው አድጋቢ ገቢ የነበረው በሕዝቡ ባህል ውስጥ ጽኑ መሠረት ያለው ነው፡፡ ኢትዮጵያ

የባዙ አዘርዕት አይነትም የመጀመሪያ ምንጭ እንደ ነበረች ይታመናል፡፡

የኢትዮጵያ ገቢና ምንም ያህል ረጅም ታሪክ ቢኖረውም እንኳን አሁንም በጣም ኃላፊ ነው፡፡ ይህም ሆኖ የሊከናወን ችግር ዋነኛ መሠረት ነው፡፡ ወደፊትም ለባዙ ጉዞ ዋነኛ ሆኖ መቀየቱ የሚቻል ነው፡፡ ስለገቢና ከነባን በተገኘው ቢሆን ስለቀደመ አባዘነትና ይህ ለባዘነት ኢትዮጵያ ገቢና ለያይተን መመልከት ያስፈልጋል፡፡

4.1.1. ቀደመ አባዘነት ገቢና፡-

በቀደመ አባዘነት ኢትዮጵያ ገቢና ምንም የሥርዓት መሠረት ቢሆንም እንኳን ለእድገቱ ለመሻሻሉ ምንም ተኮረት ያለ ባለው መሆኑን አገረባለን፡፡ የኢትዮጵያ ገቢ ለዘመናት የየ አካባቢው ባላባቸውና ጉዳዮች ምርቱን ሲመዘገብ ኖረዋል፡፡ ከእድገት ወደ ላይ ከሆነው ምርቱ ቀጥቶ የሚያከማቸው ስለሌለው ክርክር ማሻሻልና መለወጥ ቀርቶ በየዘመኑ በሚከሰተው ደርቅ በረሀበሊቀላ ኖሯል፡፡ በፍኖ የነበረው የሥራ ሥራ በጣም ኃላፊና እድህራ በላነበረ የገቢናን እድገት ቀለፍ ይዞት ነበር፡፡ በቀደመ አባዘነት ኢትዮጵያ ስራው የፍ የፍ የሥራ ሥራ ተቆይቶ ነበረ፡፡ እነዚህ

1/ ርብት

2/ የገሉ ይዞታ

3/ የዘላገ የጋራ ይዞታ ናቸው፡፡

1/ ርብት

ይህ አይነት የሥራ ሥራ ከአገሩ የተወለደ ገንደ የሚመጡ ሰዎች መሪነትን በጋራ የሚይዙበት ሁኔታ ነው፡፡ በአባዘነው በኢርታራ በተገራይ በጉንደር ጉዞም በሚገኝ ወላጅ በሰዓት በፍኖ የነበረ ሥራ ነው፡፡ በዚህ የሥራ ሥራ መሠረት አገሩ

በዚህ ተወላቅ የጥር ከመረተ ባለቤት ተወላድ ጋር ግንኙነትና ግረጋገጥ ከቻለ በረሀገው ጊዜ ከመረተ ባለቤት ተወላድ ጋር "ርስት በጌ ለመተ ለባለቤት" ይባላል የነበረውም ለዚህ ነበር፡፡ በዚህ ሁኔታ የመረተ ባለቤትነት ሊከናወን የሚችል ጥቅም ብቻ የሚያስገኝ ሳይሆን በዘመኑ ለባህሉ "የሰው ልጅነትንም" ግረጋገጧል ነበር፡፡ ተወላድ የጥር መረተ ግንኙነት የማይቻል በዚህ ሕግረተከብ ውስጥ ይናገራል ይባላል ርስት ለይሸጥም ለይ ለውጥም፡፡

ይህ የመረተ ሥሪት በዙ ጉጂ ጉፍኑ ነበረ፡፡ መረተ ከተወላድ ተወላድ ለየተቀረረበ በላላላድ ሊከናወን የሚችል ያነኑ ያህል ለየተነበ ይሄዳል፡፡ ለያንዳንዱ ገበሬ መረተን ለራሱ ይዞ የማቀየት ዋስትና በሌለውና የባላገጣ ፍራቻ በላለበት ለመረተ ለገንባባቢ ለያደርገው፡፡ ለገደ ገለበበ በተወለዱ ምክንያት መረተ የሚያገኘው በተራራ ቀን በፍራ በላህነ ይዞታው የተከታተነና ለእርሻም ለመቼ ያለሆነ ነበር፡፡

2/ የገለ ይዘት፡-

በዚህ ይዘት መሠረት ገለበበ ምክንያት ሳይ ሙሉ መብት ለሳቸው መሸጥ መለወጥም ይቻላል፡፡ የዚህ ዓይነት የመረተ ሥሪት በደቡብ ሸዋ በወለጋ፣ ሊሊባሮ፣ ከፋ፣ ጋም ገፋ፣ ሲዳሞ፣ ባሌ ሕረርጌና ደቡባዊ ወሉ ውስጥ የሠረነ ነበር፡፡

በዚህ የመረተ ለያያዝ ሥርዓት መሠረት መረተ በጥቂት የመረተ ከበርቷቸው የተያዘ በላህነ ከፍተኛ በዝቦዚ ይካሄደበት ነበር፡፡ ገበሬው ዋስትና በላህነ በመረተ ሳይ ባለቤትነት የለውም፡፡ ባለመረተ ባሻው ጊዜ ያሻውን ነቀሎ ያሻውን በላላድነት የይዘት ለስተዋወጥነት ፈጽሞ የለም፡፡ ባጠቃላይ ለገደ ለስከፊ የነበረው የባለመረተ ዋስትና ገንጽነት የሰረነበት ይዘት ነበር፡፡

3/ የገጣ የጋራ ይዘት፡-

ይህ ለይነት የመረተ ይዘት ዘላቂና በሚኖሩበት የሰዎች

ሸለቆ፣ በደቡብ ምሥራቅ ቀላቃቸና በሰሜን ምዕራብ ቀላቃቸ ሰፍኖ የነበረ ነው፡፡ በነዚህ ቦታዎች መረተ በጋራ በጉባው ይያዛል፡፡ ገለበበ የኔ የሚሉት መረተ የሳቸውም፡፡ በነዚህ ለካባቢዎች የቀደሙ መንገሥት መረተ ለገለበበና ለውጭ ሀገር ከበርቷቸው ይሰጥ ነበር፡፡ በዚህም ሳቢያ በዘላቂና በመንገሥት መሀል ከፍተኛ ቀራኔ ለገደ ነበር ለገረዳለን፡፡ ለዚህ መረተ በከብት በገመለ፣ በፍ የሉቸና በበጌቸ በዛት ለየተከሰ ዘላቂና ለመንገሥት ይገባረ ነበር፡፡

በቀደሙ ለብዩት ሊት ዩኒቨርሲቲ ሥርዓት በወለዳቸው በራሳቸው ቸገርቸ ምክንያት የእርሻ ምርታዊነት በጣም ዝቅተኛ ነበር፡፡ ለምርታዊነት ዝቅተኛነት ምክንያት የነበረትን ጠቅላላ ለደርገገ ሰገመለከት የሚሰጥነት መሰረት የእርሻ መሣሪያዎች ኃላፊነት፣ ሳይንሳዊ የሆኑ የስራተራረብ ዘዴዎች ለመስፋፋት፣ ገበሬዎች በይዘታቸው ሳይ ዋስትና ማጣታቸው የመረተ ከተወላድ ተወላድ መሸገገገ የሀብረት እርሻዎች ለመኖር ዋና ዋና ዎች ሆነው ለና ገናቸዋለን፡፡

4.1.2. ደህረ ለብዩት ገብርና፡-

በለደህረ ለብዩት ሊት ዩኒቨርሲቲ ገብርና ሰንነጋገር የካቲት 25 ቀን 1967ን ወነሻ ለናደርጋለን፡፡ በየካቲት 25 1967 ዓ.ም. የገጠር መረተ ለሰፊው ሕዝብ ያደረገው ሥር ነቀላ ለዋጅ ታወጀ፡፡ ይህ ለዋጅ መረተ የሰራሶች ለገዳህን በማድረግ ለዘመናት በፋኖ የኖረውን የፊውዳል ሥሪት ለፈራረሰው፡፡ በዚህ ለዋጅ መሠረት ለገደ ገበሬ ለስከ 1ር ሄክታር መረተ ደረሰ ማረሰ ለገደሚቸል ተረጋገጠ፡፡

የየካቲት 1967 ዓ.ም. የመረተ ለዋጅ በላዋጅነት ሳይ ብቻ የሕግ ሳይሆን የመረተን ምርታዊነት ከፍ ሊያደርግ በሚችሉ መመሪያዎች ፖሊሲዎች የታደሰ ነበር፡፡ በዚህም መሠረት ገበሬውን በማህበር በማደራጀት ኃይሉን በማሰባሰብ ገንዘብ ሕሊናውን ከፍ በማድረግ የማያቋርጥ ቀስቀሳ ማድረግና ለላሳጣው ተፈጻሚነት

የሚያገዙ በርካታ የግንባታ ቀጥተኛ እርዳታዎች እንዲሁም አወቅ የሆኑ የግንባታ መዋቅሮች ተዘረጉ፡፡

ይህ አዋጅ እንደታወጀ ገብርናን ተባብሮ የኖረው አዲህ ሥርዓት ብፋኛ ቅጽ እንዲወጣ የሚችሉ ከአዋጁ በኋላ ምርታማነት ከበፊት አለመረዳት፡፡ ለዚህ ብዙ ምክንያቶች ነበሩ፡፡

1/ ገበሬዎች በንቃታቸው ዘቅተኛነት የተነሳ የአዋጁን መንፈስ በተከበሉ መረዳት በላተሳናቸው ለአዲህ ሥርዓት ፕሮፓጋንዳ መጋለጣቸው፡፡

2/ የገበሬ ማህበራት አመራር ደካማነት፡፡

3/ በጊዜው የነበረው የውጭ ወረራና የሀገር ውስጥ የአዲህ ሪያን እንቅስቃሴ፡፡

4/ የተፈጥሮ ቸገሮች በተለይም ደርቅ ዋና ምክንያቶች ነበሩ፡፡

በገብርናው ክፍለ ኢኮኖሚ በኩል ቸገሮችን ለመቋቋምና ምርታማነትን ከፍ ለማድረግ አብዮታዊው መንግሥት በርካታ እርምጃዎችን ወስኗል ከነዚህም ውስጥ፡-

1/ የምርት ከፍተኛነት ወደ ገበሬው ማሰጣት

2/ የገበሬ ተወካዮችን ማሰልጠን

3/ ዘመናዊ ጉተራዎችን በየቦታው ማቋቋም

4/ ብዙ መሬት እንዲታረስ ማበረታታት

5/ አዳዲስ የአበተራረስ ዘዴዎች እንዲሰራው ማድረግ

6/ ምርጥ ዘርና የኬሚካል ማዳበሪያ በስፋት ማሠራጨት

7/ ሠፈራን ማጠናከር ሃፍ ዋና ዎች ናቸው፡፡

የኢትዮጵያ ሠራተኞች ፓርቲ /ኢ.ሠ.ፓ./ ፕሮግራምና ልዩ ልዩ ሰነዶች እንዲሁም የአባሩ ዓመት መሬት እቅድ በገብርናው ክፍለ ኢኮኖሚ መጠናከርና በአጠቃላይ ለአርባ አደሩ ኑሮ መሻሻል ከፍተኛ ተኮረት የሰጠው ጉዳይ ነው፡፡

4.1.3. የኢትዮጵያ ገብርና አይነትና አደረጃጀት፡-

የሚመረተውን የገብርና ምርት አይነትና አሰራሩን በመመለከት ስለተዋሃደው የገብርና አይነቶች በኢትዮጵያ መለየት ይቻላል፡፡ እነዚህም 1/ የከብት ርቢና እርሻ ቀለቀል 2/ የከብት ርቢ 3/ ሰፋፊ እርሻ ናቸው፡፡

1/ ከብት ርቢና እርሻ ቀለቀል፡-

ይህ አይነት ገብርና የርሻንና የከብት ርቢን ባንድ ላይና ጌን ለጌን ማካሄድን ይመለከታል፡፡ ይህ አይነት ገብርና በፀባዩ ከእጅ ወደ ሌላ ነው፡፡ በዚህ መንገድ ገበሬው የሚያስፈልገውን ሁሉ በራሱ ለማፍረት ስጦታ ይታያል፡፡ የገበያ ተጽእኖ በዚህም አይጠቃም፡፡ ልዩነቱ በጣም አነስተኛና የገበሬውን ፍላጎት ሊያሟላ የሚችል አነስተኛና መጠነኛ ነገሮችን ብቻ ይመለከታል፡፡ የዚህ አይነት ገብርና በኢትዮጵያ ባጠቃላይ በተለይ በደጋው ክፍለ በባዛት የሰፊ ነው፡፡

2/ የከብት ርቢ፡-

ይህ አይነት ገብርና ኋላቀር ከሆነው የዘላን ከብት ርቢ ጀምሮ እስከ ዘመናዊ ሳይንሳዊ የከብት አረባብ ያለውን ይጠቀሳል፡፡ በኢትዮጵያ የከብት ርቢ ከፍተኛ የኢኮኖሚ አስተዋጽኦ አለው፡፡ ለምሳሌ የቀዳ ውጤቶችን ከፍተኛ የውጭ ምንዛሪ ማሰጥ ናቸው፡፡ ይህም እንደ ያሉን የሥጋ ፋብሪካ ከፍተኛ በሀገር ውስጥ ከብቶ የሚሠሩ ናቸው፡፡

ኢትዮጵያ በአፍሪካ ከፍተኛው የከበት ቁጥር የያዘች ሀገር ነች። እንደ ከበት ሀብት ቁጥር በዚያ ገንብ ውስጥ ተጠቃሚ አይደለችም። ይህም በከበት ርባታ ሥርዓት ጎረቤት ነትና ከበትም ያልቀበረና በዚህ ውጤት የማይሰጡ በመሆናቸው ነው።

የኢትዮጵያ የከበት ርባታ ባባዛናው የሚሳሰረው እንደና በዘላቅ ከበት አርቢያቸው ሁለተኛ ደገፍ በአዘርአት እርሻ ጋር በቀለቀለ በሚሳሰረው ከበት ርባታ ነው። ዘመናዊ የከበት ርባታ አለፍ አለፍ በወጣበት ላይ ቢገኝም ከበፊት ጋር ሲወጣ ደር በጣም ዘቅተኛ ነው።

የኢትዮጵያ ከበት ርባታ ዋና ዋና ተገርቶ የሚተላለፍ ናቸው።

1/ የእንባባት ቋት፡- በዚያች እንባባት አወጋገባቸው በጣም ዘቅተኛ በለሆነ ለበጋታ ለቆተ የተጋለጡ ናቸው።

2/ የባህል ተገርቶ፡- በዘመናዊ ጊዜ ከበት አርቢያች በተለይ ዘላናቸው የከበትን በዚያች እንደ ማህበራዊ ክብር ያቆታሉ። ለጥራት ተጠራት አይሰጡም።

3/ አነስተኛ ክብደት፡- ከበትቻቸው ክብደታቸው በጣም አነስተኛ ነው። በዘመናዊ አያያዝ ከተያዙ ከበት ጋር ሲወጣ ያደር የከበትም ከገጣጥ በላይ ያገኛሉ። በዚህም የተነሳ የሥጋ ውጤታቸው በጣም አነስተኛ ነው።

4/ ዘቅተኛ ዎርታዊነት፡-ከከበትም አያያዝ ጎረቤት ነት የተነሳ ለዎሳሌ ሊቆቹ የሚሰጡት የወተት መጠን በዘመናዊ መለኮ ከተያዙት ጋር ሲወጣ ያደር በአሥር እጁ ያህል የሚያንባብት ሁኔታ አለ።

5/ የከቆቹ አለመብፋት፡- የከቆቹ መብፋት የከበት ርባታን በማግኘት ላይ ከፍተኛ ተጽእኖ አለው። ከቆቹ ሲባፋ ለዚህ አባባልና አያይገ የሚሄዱ የከተማ ሕዝብ

በዚህ የከበት ውጤት በተለይም ሥጋና ወተት ማቀረብ አስፈላጊ ሲሆን ዘመናዊ የከበት ርባታን ሊገኙት እንደሚችሉ ይታመናል።

3. ሠፋፊ እርሻ፡-

ይህ ቀደም በገለ የወጥና የሀገር ውስጥ ከበር ትያቸ ተይዞ የነበረውንና በአሁኑ ወቅት በመገገሥት ቁጥጥር ሥር የሆነውን የመገገሥት እርሻያቸው ይጠቀሳሉ። ይህ ዓይነት እርሻ መጀመሪያ ወደ ኢትዮጵያ የተጀመረው በወጥ ሀገር ካፒታሊስቶች ነው። ለዎሳሌ በአዋጅ ሽለቆ የደገፍና በኢርትራ የኢኮኖሚያቸውን መጥቀስ እንቻላለን። ቀስ በቀስ ገን የገዢው መደብ አባላትና ኢትዮጵያውያን ገለባቸው በዚህ ሥራ ተሳታፊነት እና ያለ። በ1966 ዓ.ም. አካባቢ የዚህ ዓይነት እርሻ ጠቀላላ ሰፋት ወደ 70,000 ሄክታር ይገመት ነበር።

በአሁኑ ጊዜ የመገገሥት እርሻያቸው በቀጠና በሰሜን በደቡብ በምዕራብና በአዋጅ እርሻ ለጥንታዊ ስርገራቸው ተደራጅተው ይገኛሉ።

4. በአሁኑ ጊዜ የገባርና አደረጃጀት፡-

የኢትዮጵያን የገባርና ሥራ በሰበት መለኮ ተደራጅቶ እናገኛለን። እነዚህም የመገገሥት እርሻ፣ የገበሬያቸው የአምራቾች ነበረት ሥራ ማግኘት እርሻና የገለባቸው ገበሬ እርሻ ናቸው።

ሀ/ የመገገሥት እርሻ ከላይ በጠቀስነው መለኮ የተደራጀ ሲሆን ከታሪኩ ጠቀላላ መሬት ወደ 300,000 ሄክታር አካባቢ /ከ3-4 %/ የሚሆነውን ይይዛል።

ለ/ የገበሬያቸው አምራቾች የነበረት ሥራ ማግኘት-በገምት ወደ 8000 ሄክታር የሚሆነውንና 0.1 % የሚሆነውን የታሪኩ መሬት ይይዛል። በአደረጃጀታቸው ተሰባሳይነት ያላቸውን የሠፈሩ እርሻያቸው ለዚህ ላይ የጨርገው

እንደሆነ ወደ 40,000 ሄክታር መረት ይገመታል፡፡

ለ/ የገለበጠ ገበሬ እርሻ-ከሰድስት ሚሊዩን ሄክታር በላይ የሚጠጥ ወይም ከታረሰው መረት ከ90% በላይ የሚሆነው የሀገሪቱ የእርሻ ሰበል ገቢ ከዚሁ እንደሚገኝ ይገመታል፡፡

እዚህ ላይ አተኩረን ለና የው የሚገባ ተለቅ ሞ ነገር የእያራቸው ነበረት ሥራ ማነበራትን የማድረግ ተገቢ በጣም አይቻልና ብዙም ተገል የሚመደብ መሆኑን ነው፡፡

4.2. ኢንፋንትሪና መገናኛ ኢንፋንትሪዎች ባህሪ ያሉ፡-

እንደሌሎች ኋላ ቀር ሀገሮች ሁሉ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ በጣም የሚገደብና የሚደገፍ ኋላ ቀርና ዘመናዊ ኢንፋንትሪዎች የሚታዩት ነው፡፡ ስለ ኢንፋንትሪ በጥንታዊ የገዢ ኢንፋንትሪና ዘመናዊ ኢንፋንትሪ ለይተን መመልከት ይኖርብናል፡፡

የገዢ ኢንፋንትሪ በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ የቀየ ነው፡፡ የቀዳ ሥራ፣ የጌጣጌጥ ሥራ፣ የሽከላ ሥራ፣ የጦና ሥራ፣ የበሬት ሥራ፣ የሚረሻ የጌራጌና የጦር ሥራ በኢትዮጵያ ለረጅም ጊዜ የነበረ ናቸው፡፡ ለነዚህ ሥራዎች ባብዛኛው ባሉበት ሆነው የኖሩ እንዲሁ ከፍ ወሳሌ የኢንፋንትሪ ሥራ አልተሸጋገሩም፡፡ ለዚህም ዋናው ዋናነት የነዚህ ሥራዎች መናቅ ነው፡፡ ለነዚህ ሀራቶች ፋቂ፣ ጉዳ፣ ጠይብ ወዘተ... የሚል ስም እየወጣለቸው መምጣት ስያሜ ተገቢ ይኖረ ነበር፡፡ ከባዶታችን ፍንጻ ታወቀው በዚህ መሰከ ብዙ ለወጣቸው ተደርገዋል፡፡ ባለሙያዎች በጣም ሀብር እንዲደራጁ ከፍተኛ የጠገን ሥራ ይገኛል ይሰጣቸዋል፡፡ ለባዶ ታወቀው ጠገን ሥራ እደ የበባትን ለማስፋፋትና ለማግኘት ባለው ከፍተኛ ዓላማ ባህሪ የእደ የበባ ውጤቶችን ከጊዜ ጊዜ እየፋፋና እየገናኘን በመሄድ ላይ ናቸው፡፡

ዘመናዊ ኢንፋንትሪን ማስፋፋት የማንኛውም ሀገር ዓላማ ነው፡፡ ለዘመናዊ ኢንፋንትሪ መስፋፋት መሠረተኛ ማዕደናት፣

ነፃጅ፣ የውሃ ኃይል፣ የእርሻ ጥረ ሀብቶችና ገበያ ናቸው፡፡

የማዕደን ሀብታችን ገና ብዙ መጠናቀቅና መመርመር እንዳለ በት በመመሪያው ምዕራፍ ላይ አንስተናል፡፡ ያለ ብዙ ማዕደን ሀብት ኢንፋንትሪን ማስፋፋት አስቸጋሪ ይሆናል፡፡

የኢኮኖሚክስ ኃይልም እንደዚሁ ለኢንፋንትሪ እድገት ተልቅ መሠረት ነው፡፡ ኢትዮጵያ በጣም ከፍተኛ የውሃ ኃይል ያላት ሀገር ነች፡፡ ለሰበሰቡን በሥራ ላይ የዋለው ገንዘብ በጣም ተገቢ ነው፡፡ በብዙ የሀገራችን ሥፍራዎች የሚገኘው የኢኮኖሚ ማል ኃይልም በሥራ ላይ ማዋል ከተቻለ ኢትዮጵያ በርካታ ኢንፋንትሪዎችን እንዲያገኝ ለገረቤት የሚተርፍ ኃይል ለታወቀው እንደሚችል ይገመታል፡፡ ለምሳሌ ከጥቂት አመታት በፊት በተደረገ ጥናት ከአባይ ወንዝ ቀረ ውስጥ በቻ ከ100 የሚያንሱ የውሃ ኢኮኖሚክስ ማመንጃ ጣቢያዎችን መሥራት እንደሚችል ተረጋግጧል፡፡

ብዙ ኢንፋንትሪዎች የእርሻ ጥረ ሀብት ይሻሉ፡፡ ለምሳሌ የግንብ፣ የጠርቃሚ፣ የቀዳ ወዘተ... የኢትዮጵያ እርሻ ገና ያልገናኘና ኋላ ቀር በመሆኑ የጥረ ሀብት አቅርቦት በጣም ውሱን ነው፡፡ እርሻን ማስፋፋትና ከኢንፋንትሪ ጋር ማጣመርና መዋሃድ አማራጭ የማይገኝለት መፍትሔ ነው፡፡

ለላው የኢንፋንትሪ እድገት መሠረት ገበያ ነው፡፡ የገበያና ምርታማነት ዝቅተኛ መሆን ማለት በቁጥር ብዙ የሆነውን ገበሬ ኮሞቶች ዝቅተኛ መሆን ማለት ነው፡፡ ይህ ማለት ደገፍ በገበያ የሚሰጠው ኃይል በጣም ዝቅተኛ ነው ማለት ነው፡፡

የኢትዮጵያ ዘመናዊ ኢንፋንትሪ ባብዛኛው ቀላል ኢንፋንትሪ ነው፡፡ ከባድ ኢንፋንትሪ በኢትዮጵያ ገና የሌለ ያህል ተገቢ ነው፡፡

የአባልነት ስም የአባልነት ቀን የአባልነት ስም

006A U7C /1973/

[illegible]

Provisional Military Government of Socialist Ethiopia,
Ministry of Industry, Statistical Bulletin, May 1984,
P. 3.

25 1007 2006A::

P. 3.

4.2.1 የዘመናዊ ኢንዱስትሪ ሥርዓት

በኢትዮጵያ ያለው የኢንፍላንሽ ሥርወተኛ ጠቅላይ የተከታታይ
በተወሰኑ ሥፍራዎች በቻ የተከፈለ ሆኖ ቀይቷል፡፡ በኢትዮጵያ
ሠበቅ ዋና ዋና የኢንፍላንሽ ቀጠናዎችን መለየት ይቻላል፡፡

1/ የአዲስ አበባ-ናዝሬት የኢንዱስትሪ ቀበሌ

2/ የአሥመራ ምጽቀ የኢንዱስትሪ ቀጠና

3/ 92.69 4 1125 9275076 405 5 70.:

በዚህም ወቅት የኢንፍላንሪ ክምችት ጉልተ የሚታይበት ሥፍራ የለም፡፡ በክፍለ ሀገር ደረጃ ያየነው እንደሆነ ሽዋፕ አርተራፕ ሐረርጌ-ባቶቸውን ቁጥ 90% የሚሆነውን ያህል ይዘውታል፡፡ በአሁኑ ሰዓት ለሥራ ክፍለ ሀገሮችም ብቁ ብቁ እያሉ መሆናት ውን እና ያለን፡፡ ለምሳሌ

ወሎ የኮምፖስት ጤና ቅርፅ ለፍጥነት ለውጥ

ጉጃዎ - የጦር ያጦር ናል የምገባ ዘይት ፋብሪካዎች

772C - 9TT 4167

ተገራይ - የምገባ ፋብሪካዎች

ጊዜው - የተለያዩ አካላት የእርሻ ሲገኙት ሪፖርት

በኢትዮጵያ ሰፍኖ ለቀየው የኢንግሊዝ ክምችት ምክንያት ተቆ የመሠረተ ለማለት ተራገሰ ፖርትና ኃይለ ኢንጂነር የገባ ያ ከተወሰኑ ባታዎች መካከል ነው፡፡

በአሁኑ ሰዓት ሲገኝላቸው በመገንጠት ቁጥጥር ሥር በመሆኑ ሥርዓቱን ለመምራትና ለመቀየስ የተወገኙት ሁኔታ አለ፡፡

የተራንስፖርት አገልግሎት በፋት ለአገሩ ሀገር ሊታደርግ ለገደ ደም ሥር ነው። የተስፋፋ የተራንስፖርትና መገናኛ አገልግሎት የዓበረ ሊታደርግ ምልክት ነው። ዘመናዊ የኢንፍራስትራስትራክቸር የገንዘብ ሊታደርግ የገደ ተራንስፖርትና መገናኛ መስፋፋትን ይጠይቃል።

1/ የመንገድ ተራንስፖርት

ይህ ዘመናዊ የመንገድ ተራንስፖርትን በቻ የሚመለከት ለከተ ነው። በሀገራችን የመንገድ ሥራ የተደመረው በ1920 ገደማ ነው። ከዚያም በአዎንታዊ ዓመት የኢንፍራስትራክቸር ገዢ ለየተፋጠነ መጣ። የኢንፍራስትራክቸር መራራዎች መንገዶች ሲሰሩ ዓላማው በቀጥታ ለወታደራዊ ተገባር ነበር።

ኢትዮጵያ ወጣ ገባና ተራራ የሚበዛበት ሀገር በሌላው የአውራ መንገድ ሥራ በጣም አስቸጋሪ ነው። መንገዶችን ለወዘርጋትም ሆነ ለዓደብ ከፍተኛ ወጭ ይጠይቃል። ይህም ሆኖ በተለይ ከአብዮታችን ፍንጃት ወላጋ በጣም ብዙ መንገድ ወዘርጋትን እንገነዘባለን።

የኢትዮጵያ አብዮት በፈነዳበት በ1966 ገደማ የነበረው ጠቅላላ መንገድ ርዝመት አስፋለት የሁሉ ገዢ መንገዶችና የደረቀ ገዢ መንገዶችን አጠቃሉ 8,133 ኪ.ሜትር ያህል ነበረ። ዛሬ ይህ ቁጥር ከ28,316 ኪ.ሜትር በላይ ይላል። ይህም በቅድመ አብዮት ከነበረው ከሦስት ገዢ በላይ ያከላለፈ።

የመንገድ ተራንስፖርትን ለማስፋፋት በደብረ አብዮት ኢትዮጵያ የተገኘው ውጤት አወርቂ ነው በጥንቃቄ ገና ብዙ ጥረትን የሚጠይቅ ተገባር እንዳለ መገንዘብ ያገኛል።

ለምሳሌ ከመንገዱ ገራና ቀኝ አሥር ኪ.ሜትር ርቀት በመገንዘብ ለመጠቀም የሚቻለበት ርቀት ነው በጥንቃቄ ከሀገሪቱ ጠቅላላ

በፋት 46 % ያህሉ ብቻ ነው ለአውራ መንገዶች የሚቀርበው።

ዛሬ በኢትዮጵያ አብዛኛው ሽቀጣ ሽቀጥና ሰው የሚጓዝበት በመንገድ ተራንስፖርት ነው።

2/ የባቡር መስመር

በሀገራችን የባቡር ተራንስፖርት እጅግ ኃላቂ ነው። በኢትዮጵያ ያለው ጠቅላላ የብሔራዊ ርዝመት ከአዲስ አበባ ጁቡቲ /በኢትዮጵያ ውስጥ ብቻ/ 782 ኪ.ሜትር እንዲሁም ከአቀርፋት ምፀዋ 306 ኪ.ሜትር በጠቅላላው 1088 ኪ.ሜትር ነው። /የአዲስ አበባ ጁቡቲ ብሔራዊ ጠቅላላ ርዝመት 880 ኪ.ሜትር/ ነው። የነዚህ ሀዲዶች ዓይነት ከዘመናውያኑ ጋር ሲተያየ ኃላቂ ነው።

የባቡር ተራንስፖርት በተለይ ሥፍራ የሚፈቱ ከባድ ሽቀጦችን ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው።

3/ የአየር ተራንስፖርት

የአየር ተራንስፖርት ለፍጥነት አገልግሎትና ከመሀል ሀገር በጣም ርቀው ወደሚገኙ ሥፍራዎች ለማጓጓዝ በጣም ጠቃሚ ነው። ለገደ ኢትዮጵያ ለመንገድም ሆነ ሀዲራ ወዘርጋት የራሱን አቀማመጥ አስቸጋሪ በሆነበት ሀገር የአየር ተራንስፖርት ብዙ ትግርቶችን ያቃላል።

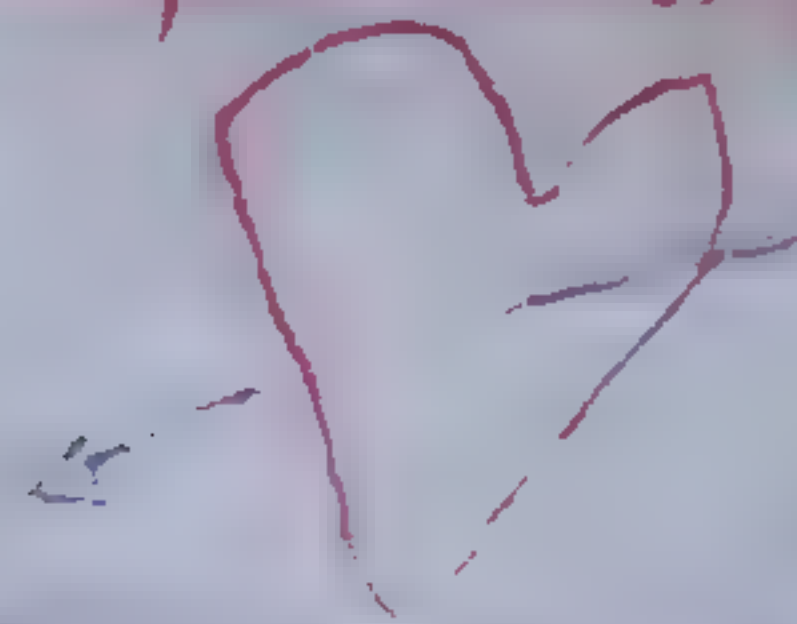
ኢትዮጵያ ባለው ሀገራዊ አገዳር በተታዩ የዓበረ የአየር ተራንስፖርት የተስፋፋበት ሀገር ነች። የኢትዮጵያ አየር መንገድ በሀገር ውስጥ ከሰላሳ ለማያንሱ ጣቢያዎች መደበኛ አገልግሎት ይሰጣል። በዓለም አቀፍ አገልግሎትም በአፍሪካ፣ በአውሮፓ በእስያ በሮስያ ካሉ ሀገሮች ጋር ኢትዮጵያን በማገናኘት የማይናቀ አገልግሎት ያበረከታል።

ኢትዮጵያ በወንዝ ላይ የሚገኝ የወንዝ ላይ ተረጎሞታ አገልግሎት የላታም፡፡ በኢትዮጵያ ከሰር ወንዝ በስተቀር ለወንዝ የሚጠቀም ወሀ የለም፡፡

ኢትዮጵያ በቀይ ባህር ላይ በአሰባሳይ የፀዋ ወይን በመጠቀም ለንጥርና ለሰላም የሚጠቀም ተረጎሞታ ደርጅታለች፡፡

በነዚህ ዓመት የተረጎሞታ ገልገሎት ለላ ያለው በኢትዮጵያ በአሁን በአሰባሳይ በሰላም በሰላም በሰላም ሰላም ሰላም ሰላም፡፡ በተረጎሞታ ገልገሎት ላይ ያለው ደርጅታለች በቀላሉ የሚገኝበት ነው፡፡

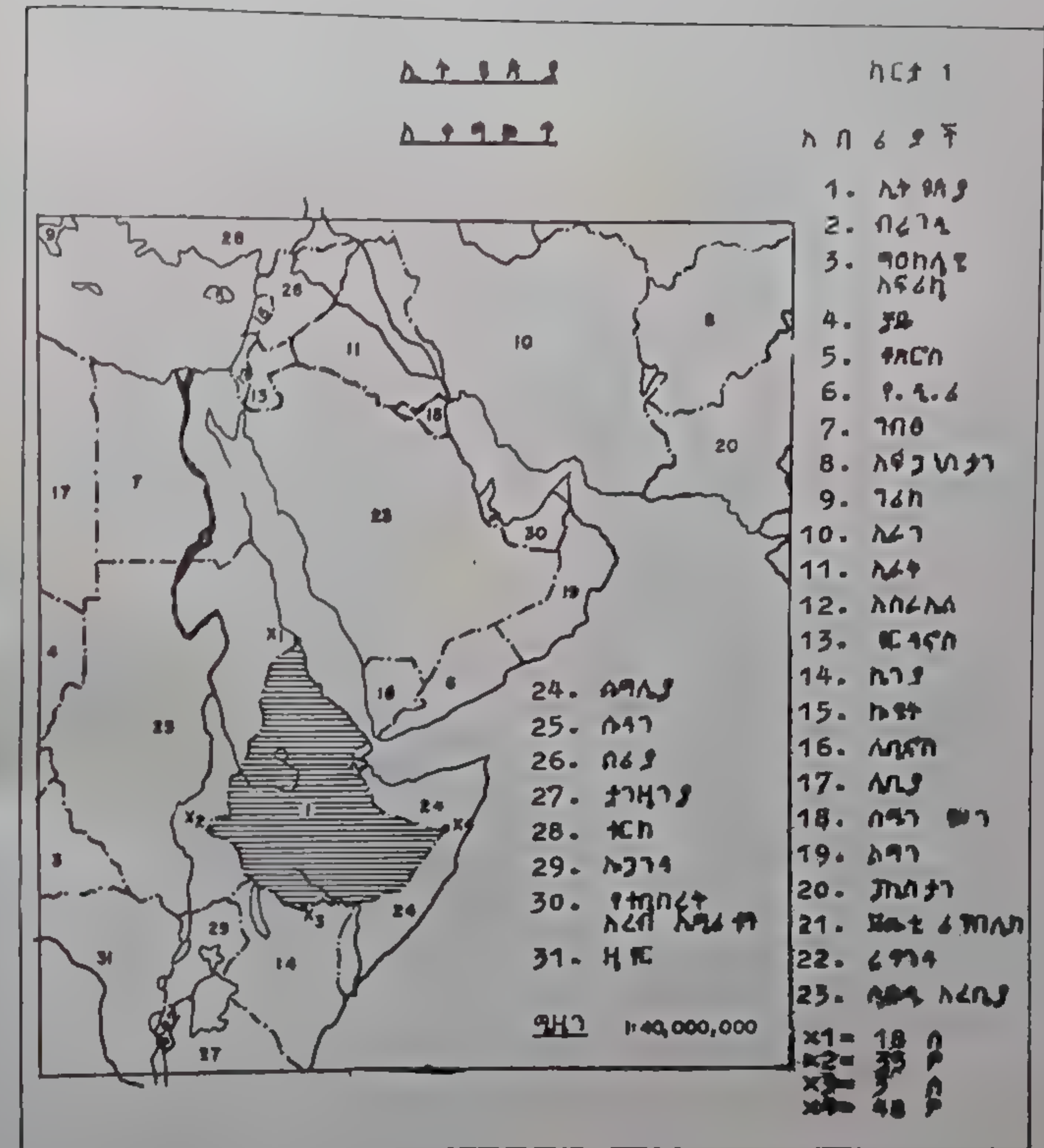
Proudly Brought to you
www.binyamink.wordpress.com

REFERENCES

- Assefa Mehretue, The Changing Landscape of the Wonji Plain, The Ethiopian Geographical Journal V.S No. 2, December 1967.
- Aynalem Adugna, The Spatial Patterns of the Ethiopian Population, University of Durham, 1984.
- Bekure W/Semayat.
- Daniel Gemechu, Aspects of Climate and The Water Budget in Ethiopia, Addis Ababa University Press, 1977.
- Daniel Gemechu, The Location and Topography of Ethiopia; Addis Ababa University, 1969.
- Department of Geography, Summerized Readings in Geography 101, A.A. U., December 1981.
- የሕዝብ ቢቸ ቀጠራ ኮሚሽን፣ የሕዝብ ቢቸ ቀጠራ የወይን ሪፖርት ሪፖርት፣ አዲስ አበባ፣ መስከረም 1977፡፡
- Huhenagel H.P., Agriculture in Ethiopia, FAO, Rome 1961.
- Kebede Tato, Rainfall in Ethiopia, Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol II, No. 2.
- Last G.C, A Geography of Ethiopia Far Senior Secondary Schools, Ministry of Education, 1963.
- Last G.C, Some notes on the Scenery of the Ethiopian Vol. 6, No. 1.
- Mesfin Wolde Mariam, An Introductory Geography of Ethiopia, Addis Ababa, Berhanena Selam P.P., 1972.
- Mesfin Wolde Mariam, An Atlas of Ethiopia, Asmara, 1971.
- Mesfin Wolde Mariam, Background of the Ethio-Somali Dispute, Addis Ababa, 1964.
- Mesfin Wolde Mariam, Somalia: The Problem Child of Africa, Addis Ababa, Artistic Printing Press, Septemebe 1977.

- Mesfin Wolde Mariam, The Awash Valley Trends and Prospects, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1964, Vol. II, No. 1.
- Mesfin Wolde Mariam, Some Aspects of Urbanization in Pre- Twentieth Century Ethiopia, Ethiopian Geographical Journal, Addis Ababa, 1965, 1965, Vol. III, No. 2.
- Ministry of Information, Power and Irrigation, Addis Ababa, 1973.
- Mohr Paul A, The Geology of Ethiopia, Addis Ababa, University Collage of Addis Ababa Press, 1964.
- Murphy H.F., A Report On the Fertility Status of Some Ethiopian Soils, Exp. Statistical Bulletin, No. 4
- Money, The Natural Vegetation of Ethiopia, Ethiopia Observer, Vol. 5, No. 3.
- Suzuki H, Some Aspects of Ethiopian Climate, Ethiopian Geographical Journal, December 1967, Vol. 5. No. 2.
- United Nations Deve opment Programme, (FAO), Ethiopia: Assistance to Land Use Planning Social Aspects of land Use Planning Report A.G. DP /Eth/ 78/ 003 Tech. Rep. 9, Rome, 1984.
- U.S Department of The Interior Bureau of Reclamation Land and Water Resources of the Blue Nile Basin, Addis Ababa, 1964.
- Y. Abul Haggos, A Contribution to the Physiography of Northern Ethiopia, London, University of London The Athelone Press, 1961.
- Kloos H, Aynalem Adugna and Essayas Sahilu, The Physical, Biotic and Human Environment, Zein Ahmed and H. Kloos (eds) In Disease Atlas of Ethiopia, Ministry of Health and SIDA/ SARAC/ Wh in Press.

Proudly Brought
by
www.binyamin.k.wordpress

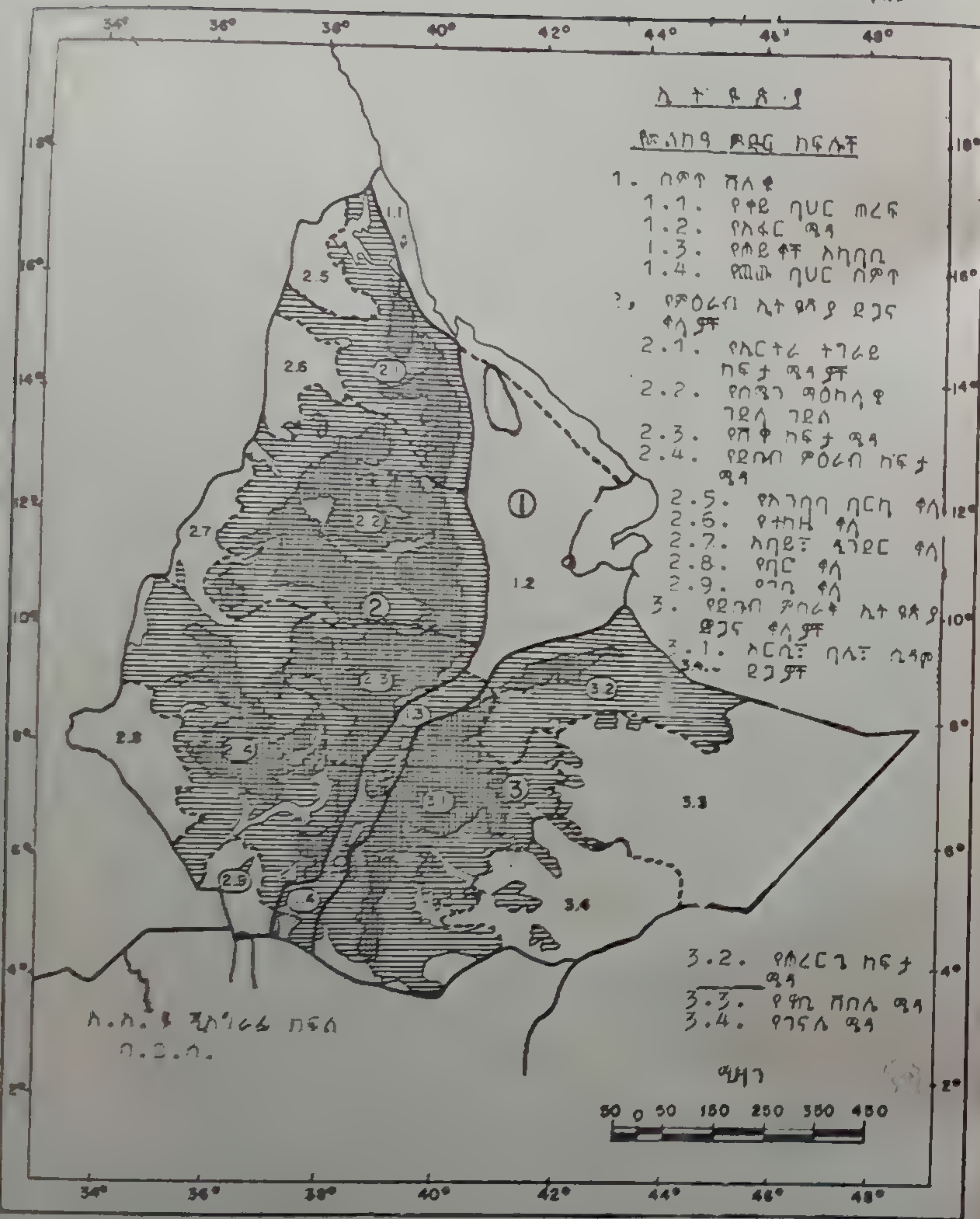
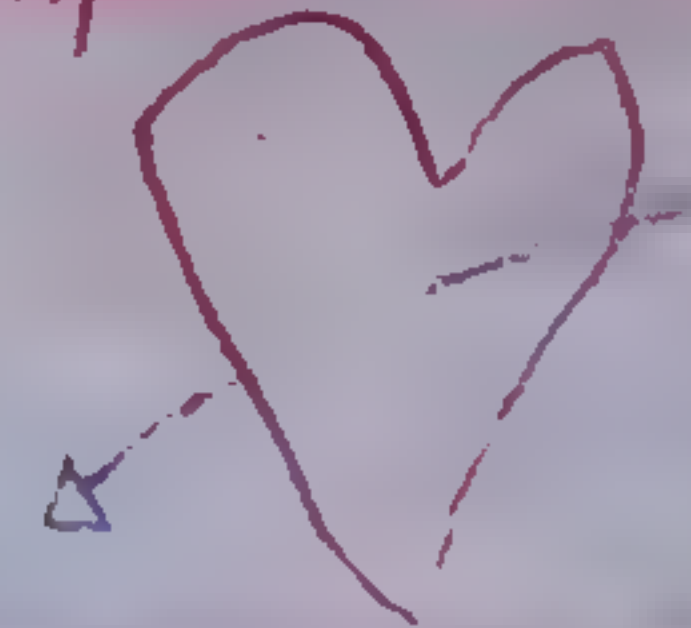
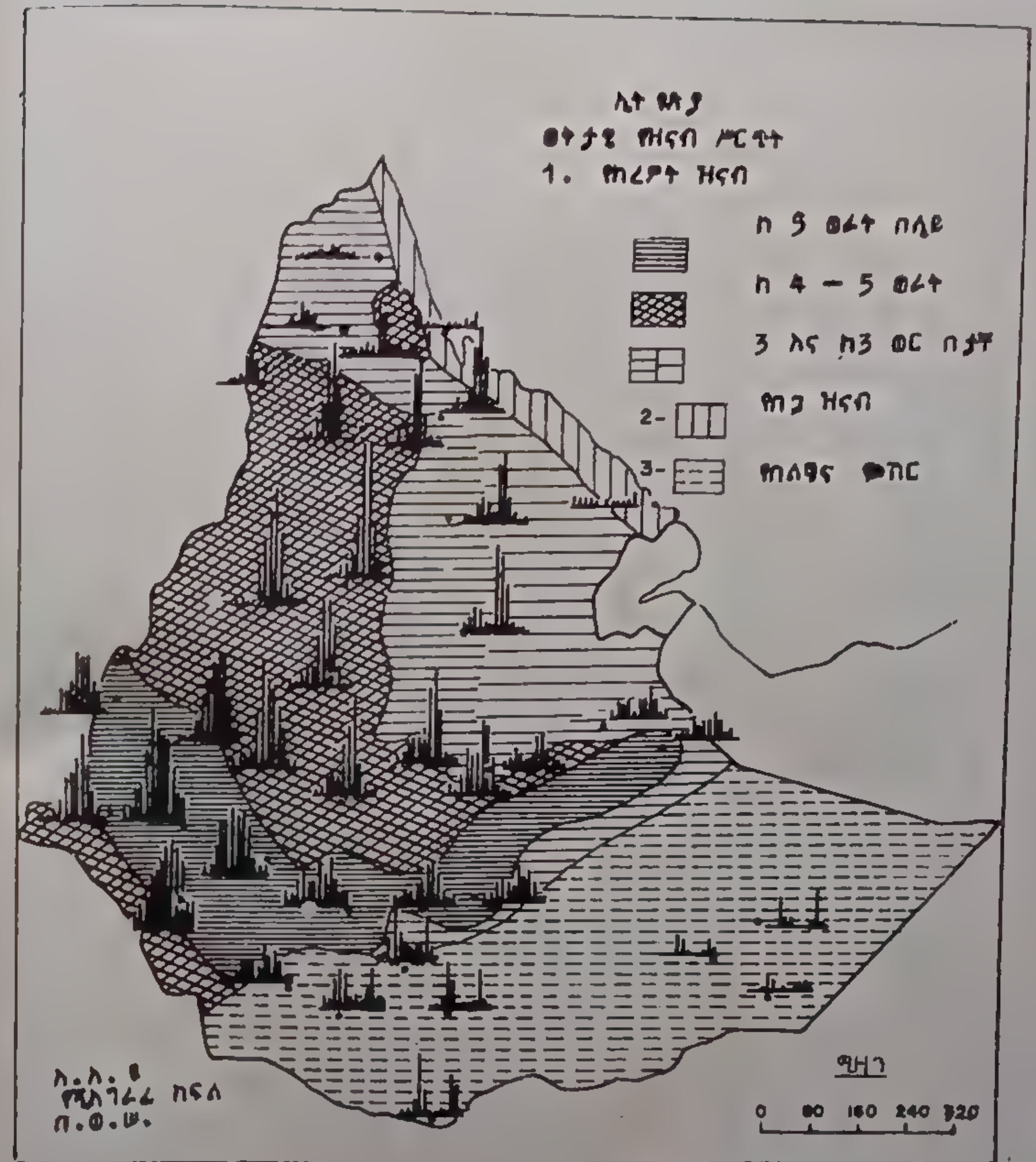
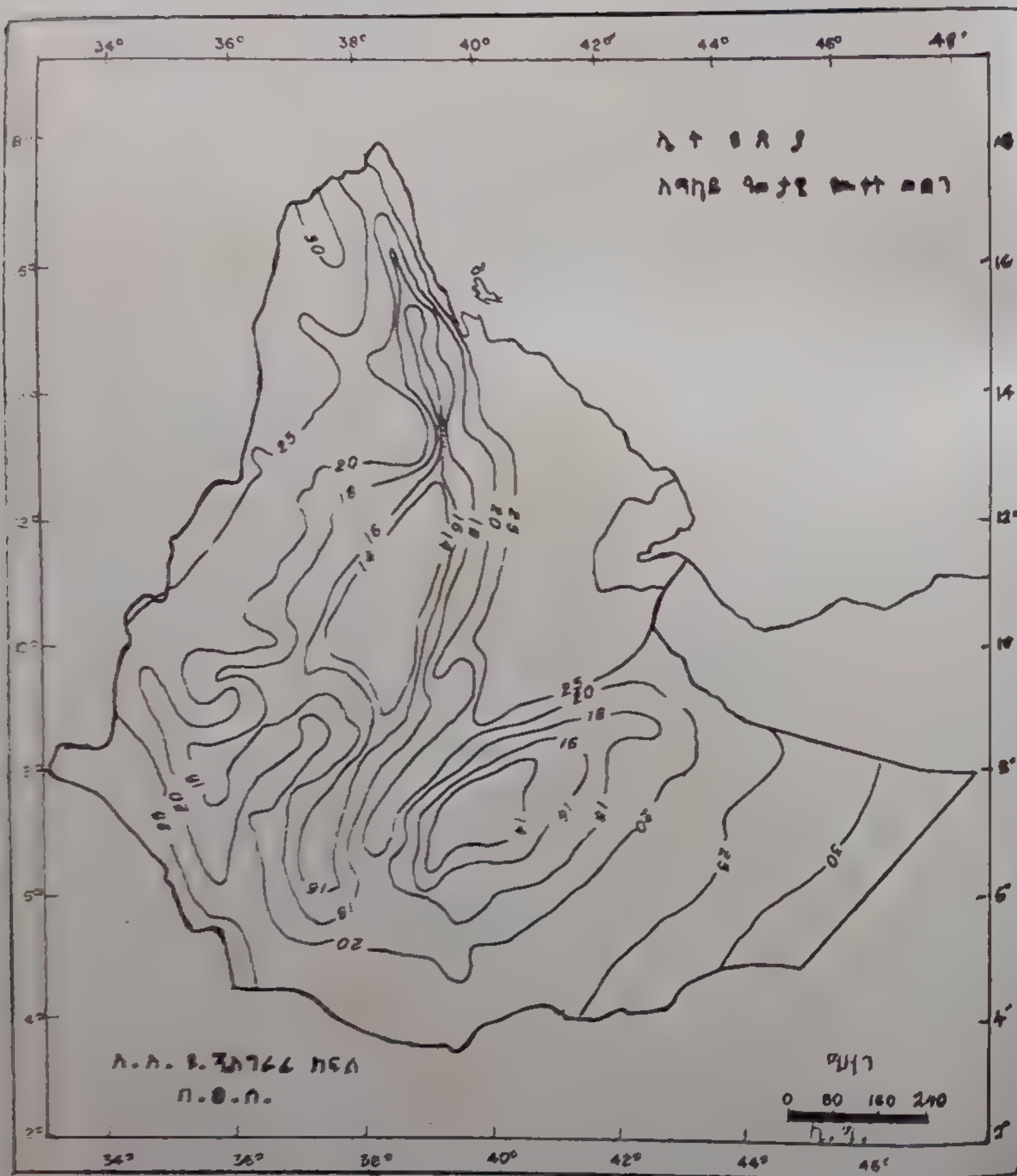

Fig. 2. Adapted from Melesse W. Meriem, An Atlas of ETHIOPIA, 1970, p. 15

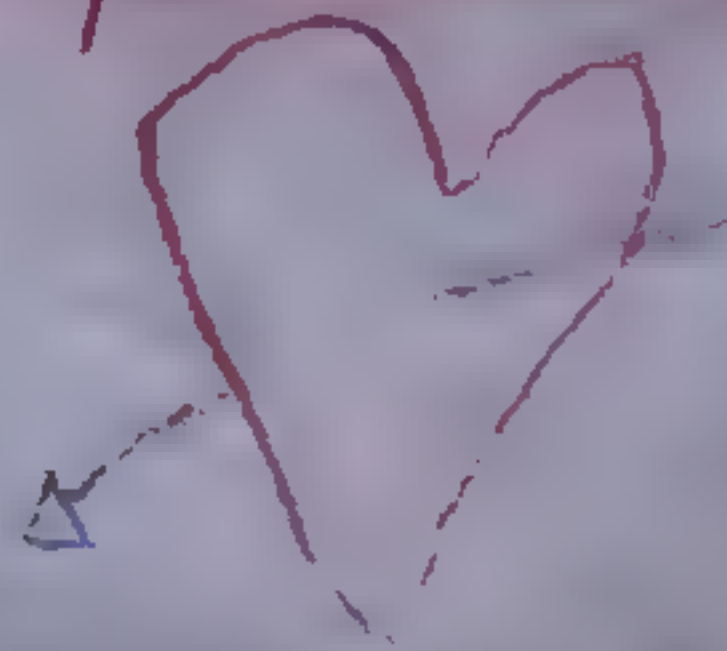

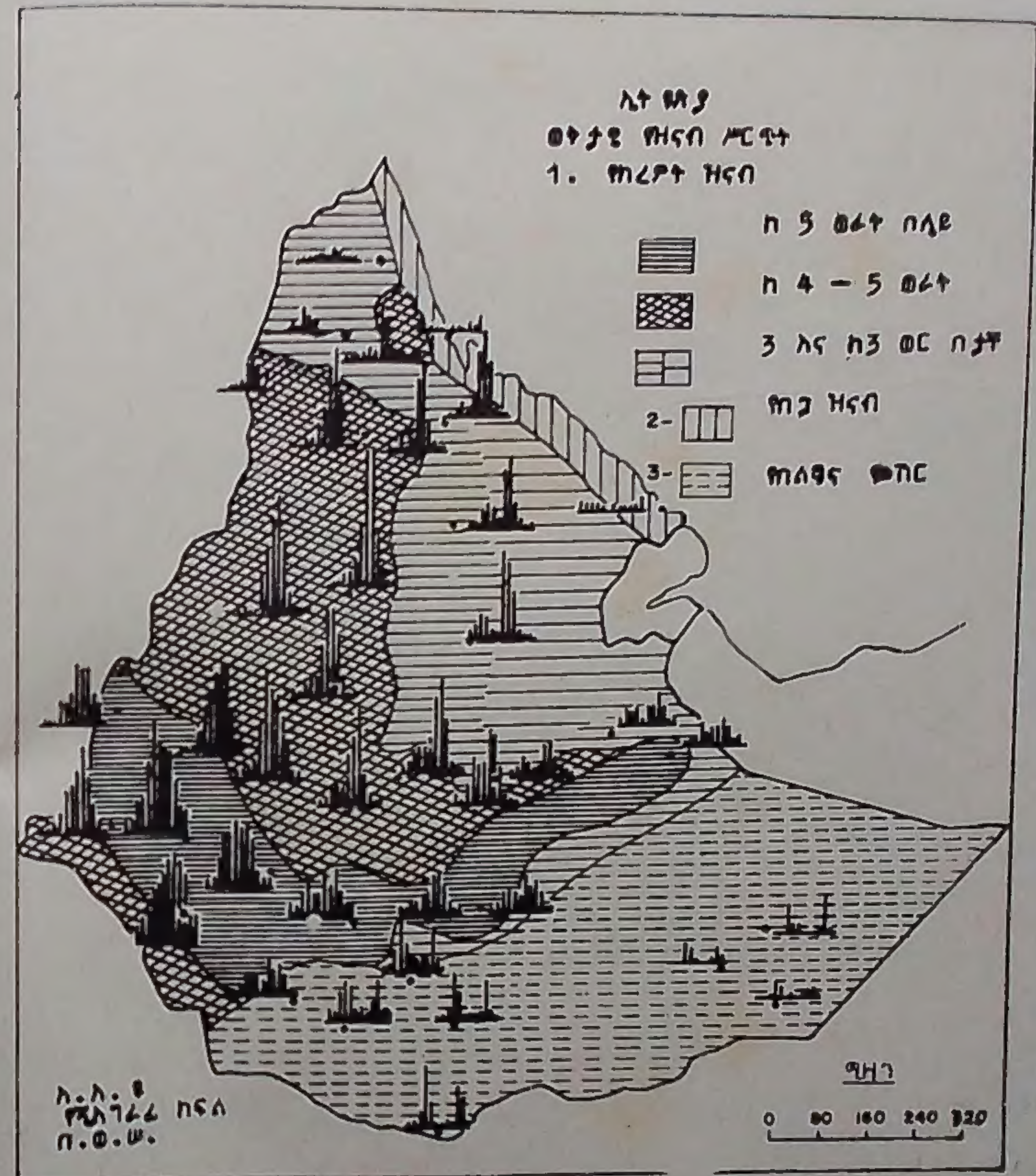
Proudly Brought to you
by
www.binyamink.wordpress.com

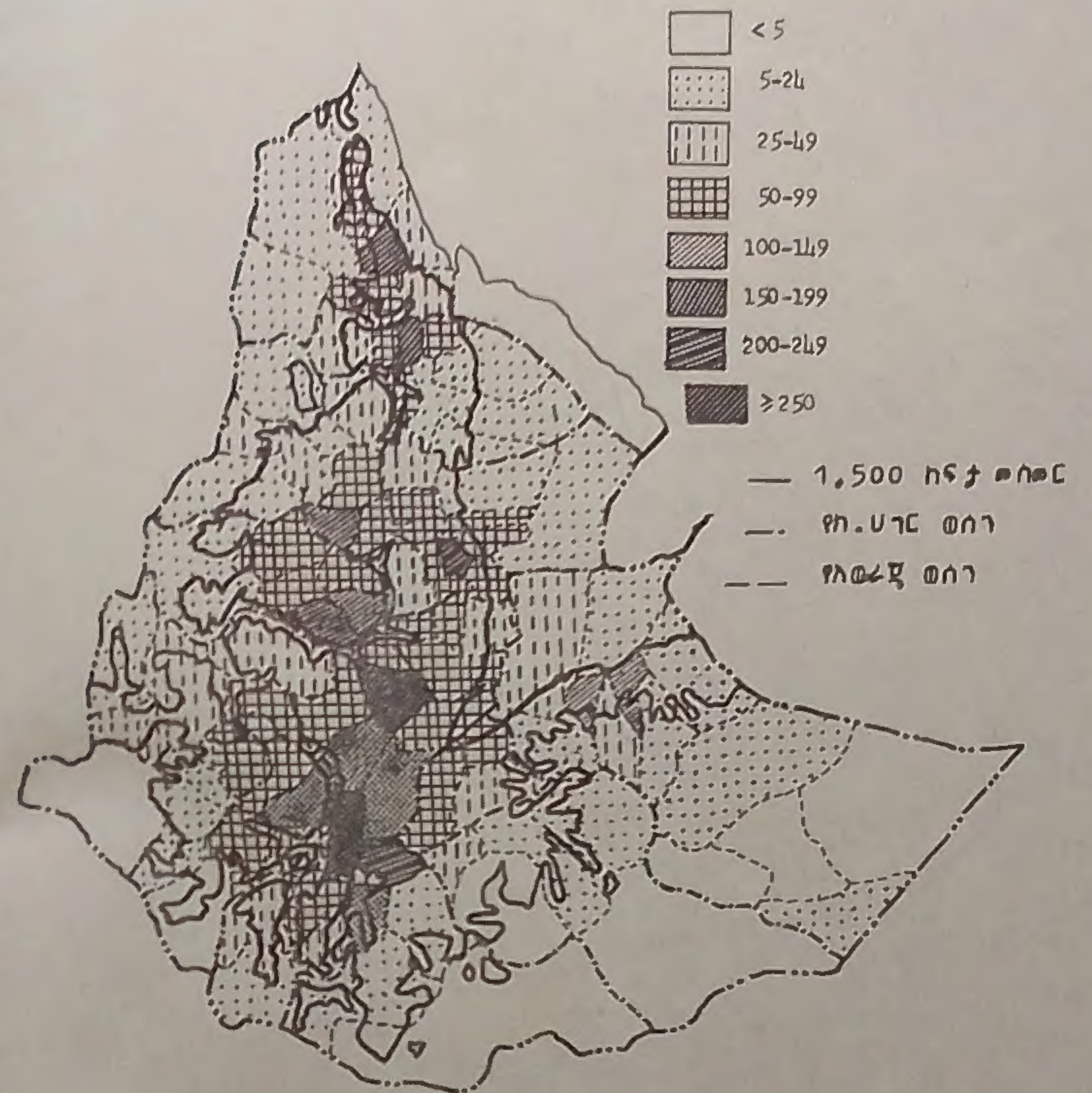

Proudly Brought
By
www.binyamin.k-wordpress

የግብርና ሥርዓት ስኬት

ከግብርና ሥርዓት ስኬት: አጠቃላይ ስኬት

ክርታ 8

የከተማዎች ሥርዓተ ቦሌዝብ ቦዛት

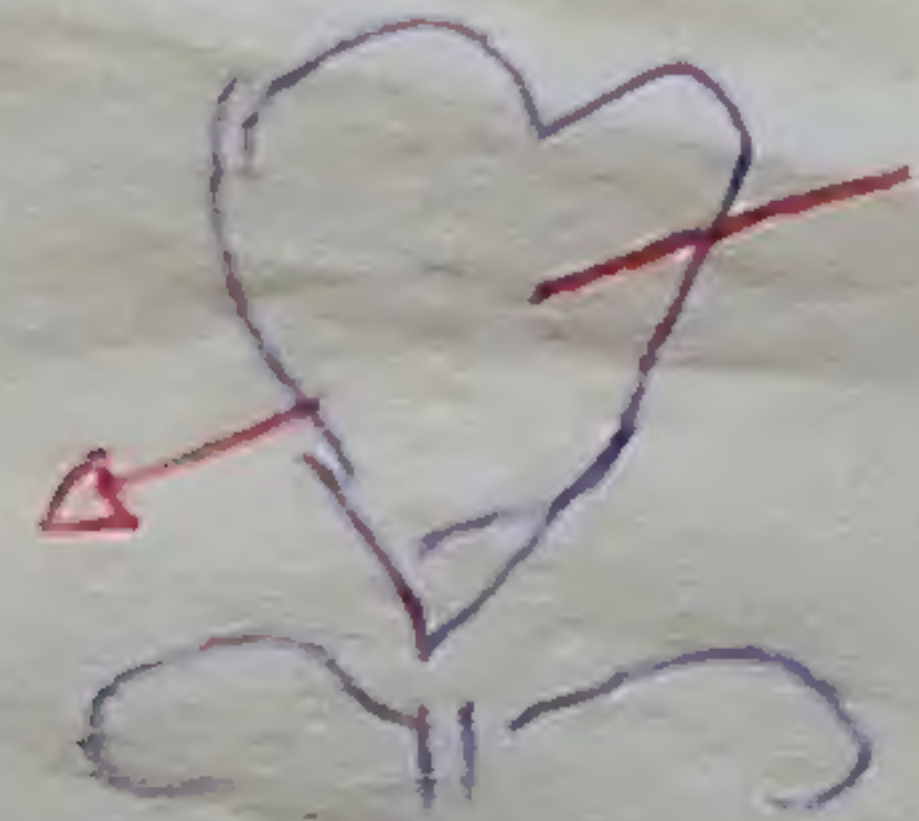

ከተማዎች

በቦሌዝብ ሥርዓት: አይናለዎ አዳድ አገልግሎት ባህሉ

Proudly brought to you by

www.binyamhk.wordpress.com

WWW.BINYAMHK.WORDPRESS.COM

